

Complexe Scheidingen: Elk kind wil mama én papa

*Een onderzoek naar de handelingswijze van
jeugdzorgwerkers in het werken met ouders in een
complexe scheiding*



Fontys Hogeschool Eindhoven
HBO opleiding Pedagogiek ABV
Danique Verkennis
Studentnummer: 2317737
Begeleiders Fontys Hogeschool : Merel Eilers en
Jeroen Pouw



Opdrachtgever: Jeugdbescherming
Brabant vestiging Den Bosch
Begeleiders Jeugdbescherming Brabant:
Farah Benhaddad en Jan Oostrom



07-05-2017

Voorwoord

Het profileringproject 'Elk kind wil mama én papa' betreft een onderzoek naar de handelingswijze van jeugdzorgwerkers in het werken met ouders in een complexe scheiding waarbij er conflicten zijn tussen ouders over de omgang. Het onderzoek is uitgevoerd binnen Jeugdbescherming Brabant vestiging Den Bosch. Het is uitgevoerd onder begeleiding van de opleiding Pedagogiek van Fontys Hogescholen in Eindhoven. Ik ben vol enthousiasme aan de slag gegaan met het opzetten en het uitvoeren van dit onderzoek. Al met al kan ik dan ook zeggen dat ik erg tevreden ben over het gehele onderzoek. Met name het praktijkonderzoek heb ik als erg interessant ervaren. In dit onderzoeksrapport zal achtereenvolgend de oriëntatie op het onderzoek, het literatuuronderzoek, het praktijkonderzoek en als laatste de conclusies en aanbevelingen aan bod komen.

Er zijn een aantal personen die hebben bijgedragen aan het tot stand komen van dit onderzoek. Deze personen wil ik graag bedanken. Te beginnen met de begeleiders vanuit de opleiding Pedagogiek; Merel Eilers en Jeroen Pouw. Gedurende het opzetten en het uitvoeren van het onderzoek hebben zij regelmatig schriftelijk feedback gegeven, maar stonden zij ook open om in gesprek te gaan op momenten dat dit helpend was voor mij. Daarnaast wil ik mijn begeleiders vanuit Jeugdbescherming Brabant in Den Bosch bedanken; Farah Benhaddad en Jan Oostrom. Zij hebben gedurende het hele onderzoek de mogelijkheid geboden om in gesprek te gaan en mee te denken. Met name in het praktijkonderzoek heb ik veel steun van hen ervaren in het krijgen van ouders die bereid waren om geïnterviewd te worden. Als laatste wil ik mijn medestudent Maud Geurts benoemen die mij ook meerdere malen van feedback heeft voorzien en die op alle tijden bereid was om vragen te beantwoorden.

Daarbij wil ik de jeugdzorgwerkers en ouders bedanken die hebben meegewerkt aan de interviews. Ondanks dat de werkdruk van de jeugdzorgwerkers als erg hoog wordt ervaren op dit moment, waren er snel zes jeugdzorgwerkers gevonden die mee wilden werken. Het vinden van zes ouders kostte iets meer moeite, maar uiteindelijk zijn er zes ouders geïnterviewd die in alle openheid hebben verteld over hun persoonlijke situatie.

Alle 12 respondenten hebben veel bijgedragen aan dit onderzoek en mede daarom is dit onderzoeksrapport en de conclusies en aanbevelingen voor de praktijk tot stand gekomen.

Danique Verkennis
07-05-2017

Inhoud

Voorwoord.....	2
Samenvatting	5
Hoofdstuk 1 Oriëntatie.....	6
1.1 Pedagogische kwestie	6
1.2 Probleemstelling	8
1.3 Onderzoeksvraag.....	9
1.4 Doelstelling	9
Hoofdstuk 2 Literatuuronderzoek.....	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Implicaties ontwikkeling kinderen	11
2.2.1 Baby's en dreumesen (0-2 jaar).....	11
2.2.2 Peuters en kleuters (2-6 jaar)	12
2.2.3 Basisschoolkind (6-12 jaar)	12
2.2.4 Loyaliteit	13
2.2.5 Conclusie	13
2.3 Invloed van maatschappelijke veranderingen.....	14
2.3.1 Nieuwe jeugdwet	14
2.3.2 Invloed werk jeugdzorgwerker	15
2.3.3 Conclusie	15
2.4 Middelen binnen engageren en positioneren.....	15
2.4.1 Engageren.....	16
2.4.2 Conclusie	18
2.4.3 Positioneren	18
2.4.4 Conclusie	20
2.4.5 Aanpak Complexe Scheidingen.....	20
2.4.6 Conclusie	21
2.4.7 Spanningsvelden binnen engageren en positioneren	21
2.5 Overall conclusie.....	22
Hoofdstuk 3 Praktijkonderzoek	23
3.1 Inleiding	23
3.2 Onderzoeksopzet.....	23
3.2.1 Onderzoeksbenadering	23
3.2.2 Onderzoeksmethode	24
3.2.3 Codering.....	24
3.2.4 Respondenten	24

3.2.5 Planning	25
3.2.6 Gegevensverzameling	25
3.2.7 Gegevensverwerking	25
3.2.8 Gedragscode.....	25
3.3 Uitvoering praktijkonderzoek	26
3.4 Resultaten respondenten groep A.....	27
3.4.1 Inleiding	27
3.4.2 Resultaten	27
3.5 Conclusie respondenten groep A	32
3.6 Resultaten respondenten groep B.....	33
3.6.1 Inleiding	33
3.6.2 Resultaten	33
3.7 Conclusie respondenten groep B	35
3.8 overall conclusie	36
Hoofdstuk 4 Conclusies en aanbevelingen	37
4.1 Conclusies	37
4.1.1 Implicaties ontwikkeling kinderen.....	37
4.1.2 Invloed van maatschappelijke veranderingen	38
4.1.3 Middelen binnen engageren en positioneren	39
4.1.4 Spanningsvelden binnen engageren en positioneren	39
4.1.5 Handelen jeugdzorgwerkers	40
4.2 Aanbevelingen	42
Hoofdstuk 5 Kritische reflectie	44
Hoofdstuk 6 Overdracht Werkveld	46
Literatuurlijst.....	47
Bijlage	49
Interviewschema jeugdzorgwerkers	49
Interviewschema cliënten.....	51
Codeboom jeugdzorgwerkers	53
Codeboom cliënten	54
Beoordeling werkveld.....	55

Samenvatting

Bij de jeugdzorgwerkers werkzaam bij Jeugdbescherming Brabant in Den Bosch was er handelingsverlegenheid te zien in het werken met ouders die in een complexe scheiding verkeren en als er conflicten zijn over de omgang van kinderen tussen 0-12 jaar. Dit onderzoek is daarom opgezet met als doel om de handelingsverlegenheid in kaart te brengen en om aanbevelingen te geven die kunnen bijdragen aan het verminderen van deze handelingsverlegenheid.

Tijdens het onderzoek heeft de volgende onderzoeksvraag centraal gestaan: *'Hoe kunnen jeugdzorgwerkers binnen de jeugdbescherming van Jeugdbescherming Brabant in Den Bosch in het contact met ouders in een complexe scheiding met kinderen in de leeftijd van 0 – 12 jaar, een positionerende opstelling uitstellen in gevallen dat de ouders in conflict zijn over de omgang?'*

Er zijn vijf deelvragen opgesteld die hebben bijgedragen aan het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Er is een literatuuronderzoek uitgevoerd waarbij onderzocht is welke pedagogische implicaties er zijn voor een kind waarvan de ouders in een complexe scheiding verkeren. Daarnaast is er ook onderzocht welke middelen een jeugdzorgwerker in kan zetten binnen het engageren en positioneren en tegen welke spanningsvelden een jeugdzorgwerker aanloopt bij het vinden van de balans hiertussen. Ook is er onderzocht welke maatschappelijke veranderingen van invloed zijn.

Met het praktijkonderzoek zijn bovenstaande punten verder onderzocht. Daarnaast is er onderzocht welke handelingswijze van jeugdzorgwerkers volgens ouders het beste aansluit.

Na het beantwoorden van de deelvragen middels het literatuuronderzoek en het praktijkonderzoek, was het mogelijk om conclusies te trekken en hiermee de onderzoeksvraag te beantwoorden. Wat is gebleken, is dat er door de nieuwe jeugdwet meer de nadruk is komen te liggen op het engageren en dus op de eigen kracht van het gezin. Dit vraagt om een andere handelingswijze van de jeugdzorgwerkers. Op dit moment wordt er in het werken met ouders in een complexe scheidingen gewerkt volgens de aanpak Complexe Scheidingen, die erg uitgaat van positioneren. Dit staat haaks op de nieuwe jeugdwet en op de handelingswijze die ouders graag zouden zien. Daarnaast is ook gebleken dat de jeugdzorgwerkers het ontzettend druk hebben en dat cliënten dit merken en dit van invloed is op het engageren. Ook de wisselingen van jeugdzorgwerkers wordt niet als positief ervaren. Alles bij elkaar genomen laat het zien dat er nog aanbevelingen gedaan kunnen worden omtrent de handelingswijze van jeugdzorgwerkers in het werken met ouders in een complexe scheiding.

Uiteindelijk zijn er 7 aanbevelingen geformuleerd die logisch volgen uit de conclusies en de beantwoording van de onderzoeksvraag. Hierbij is er een onderscheid gemaakt in aanbevelingen voor de organisatie en aanbevelingen voor verder onderzoek. Bij de aanbevelingen voor de organisatie kan gedacht worden aan een aanbeveling omtrent de aanpak Complexe Scheiding en het loslaten van deze aanpak. Er wordt aandacht besteed aan een andere handelingswijze, maar ook aan de wisselingen van jeugdzorgwerkers. Bij de aanbevelingen voor verder onderzoek kan gedacht worden aan het onderzoeken van de effectiviteit van de aanpak Complexe Scheidingen.

Hoofdstuk 1 Oriëntatie

1.1 Pedagogische kwestie

Jeugdbescherming Brabant is een organisatie die op komt voor kinderen die in hun ontwikkeling worden bedreigd. De veiligheid en optimale ontwikkeling van kinderen wordt voorop gesteld. Op het moment dat de veiligheid en optimale ontwikkeling in het gedrang komt, gaan jeugdzorgwerkers hun expertise inzetten om die kinderen te beschermen en te ondersteunen. Hierin wordt er samengewerkt met ouders en/of verzorger(s) en het sociaal netwerk. Kinderen moeten zo veilig en optimaal mogelijk kunnen functioneren. Hun ontwikkeling in hun eigen sociale omgeving moet bevorderd worden. Dit is het doel wat jeugdzorgwerkers willen bereiken (Jeugdbescherming Brabant, N.D.).

Jeugdbescherming Brabant biedt jeugdbescherming en jeugdreclassering. Onder jeugdbescherming valt de ondertoezichtstelling en de voogdijmaatregel. De ondertoezichtstelling, kortweg OTS, is de meest voorkomende maatregel. Bij een ondertoezichtstelling krijgt het gezin ondersteuning van een jeugdzorgwerker. De jeugdzorgwerker gaat samen met het gezin en eventueel familie/vrienden een plan van aanpak opstellen. Daarnaast gaat de jeugdzorgwerker kijken welke hulp eventueel nodig is en gaat die hulp ook inzetten. In de meeste gevallen duurt de ondertoezichtstelling een jaar, maar als het goed gaat kan er eerder worden gevraagd om een beëindiging. Echter kan er ook voor worden gekozen om te vragen om een verlenging van de ondertoezichtstelling, als de situatie nog niet in voldoende mate verbeterd is na 1 jaar (Jeugdbescherming Brabant, N.D.).

Tegenwoordig zijn er steeds meer ondertoezichtstellingen waarin er sprake is van een vechtscheiding. Dit is te verklaren door het feit dat het aantal vechtscheidingen de laatste jaren is toegenomen. Uit een rapport van de Kinderombudsman van 2014 blijkt dat er dat jaar 70000 kinderen zijn waarvan de ouders uit elkaar gaan. Dit houdt in dat er per jaar 1,6% van de thuiswonende kinderen een scheiding meemaken. Sommige scheidingen verlopen goed en ouders kunnen dan samen afspraken maken. Echter zijn er ook scheidingen die niet goed verlopen en waarin het ouders niet lukt om gezamenlijk afspraken te maken. Er is dan sprake van een vechtscheiding. Dit aantal is in de afgelopen jaren toegenomen. Er wordt nu geschat dat er 3500 kinderen de dupe worden van een vechtscheiding en knel komen te zitten tussen ouders. Daarnaast wordt er geschat dat er 16000 kinderen zijn die op dit moment nog last hebben van de gevolgen die de vechtscheiding van hun ouders met zich mee heeft gebracht. Een vechtscheiding kan dus langdurige gevolgen hebben (Kinderombudsman, 2014).

De toename van het aantal vechtscheidingen heeft ervoor gezorgd dat er ook een toename is in het aantal kinderen dat onder toezicht wordt gesteld mede doordat ouders in een vechtscheiding verkeren. Uit gesprekken met jeugdzorgwerkers blijkt dat de omgang een veel voorkomend onderwerp is waar conflicten over ontstaan en waar de jeugdzorgwerker aandacht aan moet besteden. Als ouders in een enorme strijd verkeren, kan één van de ouders gaan verbieden dat het kind omgang heeft met de andere ouder. Het is echter erg belangrijk dat het kind omgang houdt met beide ouders en het blijkt dat kinderen de omgang met beide ouders ook willen behouden. Stichting Villa Pinedo is een stichting die zich inzet voor kinderen van gescheiden ouders. Een aantal kinderen hebben een open brief geschreven gericht aan alle ouders in een scheiding. Hierin beschrijven zij dat ze graag beide ouders in hun leven willen. Ze vragen dan ook om de ruimte te krijgen om van beide ouders te houden (Villa Pinedo, 2014).

De jeugdzorgwerker heeft in deze situaties de mogelijkheid om zich te positioneren. Concreet houdt dit in dat de jeugdzorgwerker duidelijke grenzen gaat stellen aan het gezin, om zo de ontwikkeling en de veiligheid van het kind te waarborgen. Dit kan de jeugdzorgwerker doen op meerdere manieren, namelijk door:

- Het inzetten van een ouderschapsplan en dit eventueel laten bekrachtigen door de rechtbank
- Een omgangsregeling laten vastleggen door de rechtbank
- Gesprekken volgens de aanpak Complexe Scheidingen voeren om tot een omgangsregeling te komen
- Het sturen van een officiële brief waar duidelijke afspraken of voorwaarden in staan benoemd omtrent de omgang
- Het geven van een vooraankondiging schriftelijke aanwijzing en eventueel vervolgens een schriftelijke aanwijzing (van Montfoort & Slot, 2009).

Positioneren kan er echter voor zorgen dat de samenwerking met ouders verslechterd. Veel jeugdzorgwerkers behouden ook liever de samenwerking en zoeken graag een andere manier om met zo'n situatie om te gaan, maar ze weten niet hoe. Hierdoor is er sprake van handelingsverlegenheid.

Samenvattend kan gesteld worden dat de toename in het aantal vechtscheidingen heeft geleid tot een toename van het aantal kinderen dat onder toezicht worden gesteld door de vechtscheiding van hun ouders. Hierdoor hebben jeugdzorgwerkers meer te maken gekregen met conflicten over de omgang van kinderen met beide ouders. Wat hierop van invloed is, is de nieuwe jeugdwet, waarin de zorg laagdrempeliger moet worden en de nadruk meer moet liggen op de eigen kracht van het gezin en samenwerken met het gezin. Er is handelingsverlegenheid ontstaan bij de jeugdzorgwerkers. Deze handelingsverlegenheid uit zich in het wel willen engageren in de situaties dat ouders in conflict zijn over de omgang, maar niet weten hoe ze dit kunnen bereiken, waardoor er gepositioneerd wordt.

Uit de literatuur blijkt dat een scheiding en met name een vechtscheiding ervoor kan zorgen dat een kind tussen de ouders in komt te staan. Er is dan sprake van een loyaliteitsconflict. In zo'n situatie doen beide ouders een zwaar tegengesteld beroep op het kind. Hierdoor wordt het kind bewust of onbewust gedwongen om te kiezen tussen zijn/haar ouders (Nabuurs, 2013).

De eventueel langdurige chronische conflicten die er waren voor de scheiding, kunnen blijven bestaan in de vechtscheiding. Met name over de gezamenlijke opvoeding kunnen conflicten blijven bestaan. De omgangsregeling na de scheiding bepaalt hoe de omgang tussen ouders en het kind eruit zal zien in de toekomst. Bij sommige gezinnen is er sprake van co-ouderschap en zijn er geen problemen in de omgangsregeling. Echter is er in een vechtscheiding meestal geen sprake van goedlopend co-ouderschap. In deze situaties ziet 18% van de kinderen een van hun ouders dan ook niet. Hierin maakt het geen verschil of de uitwonende ouder de vader of de moeder is. In vechtscheidingen waarin geen sprake is van goedlopend co-ouderschap, zijn de ouders ontevreden over de mate van omgang met hun kinderen. Hoe jonger het kind is ten tijde van de scheiding en waarbij de omgangsregeling vanaf die leeftijd niet goed loopt, hoe minder het kind de uitwonende ouder op latere leeftijd ziet (Nederlands Jeugd Instituut, 2016).

In de ergste gevallen kan dit leiden tot ouderverstoting of oudervervreemding. Deze fenomenen zijn erg negatief voor de ontwikkeling van de kinderen (Nederlands Jeugdinstituut, 2016).

Al met al blijkt dus dat het behouden van de omgang met beide ouders heel belangrijk is.

De toename van het aantal vechtscheidingen en de kinderen die hierdoor knel komen te zitten is volgens van Lawick (2012) te verklaren doordat de rolverdeling tussen man en vrouw veranderd is. Voorheen kreeg de moeder meestal het gezag over de kinderen. Vader werd dan toeziend voogd. Echter hebben veel vrouwen ervoor gekozen, door de maatschappelijke veranderingen en de emancipatieprocessen, om te gaan werken. Dit heeft ervoor gezorgd dat de vaders ook meer zorgtaken op zich krijgen, waardoor zij in een echtscheidingssituatie ook gezag wilde. Zo ontstaat er sneller de strijd tussen vaders en

moeders over wie de meeste macht krijgt. Dit proces is nog steeds bezig en daarom neemt het aantal complexe scheidingen nog steeds toe (van Lawick, 2012).

Bovendien heeft de toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen ertoe geleid dat ze economisch zelfstandiger zijn. Hierdoor wordt het makkelijker om de stap te nemen om te gaan scheiden (CBS, 2012).

Daarnaast is er de laatste jaren steeds meer sprake van toegenomen individualisering. Het wordt steeds meer aanvaard dat huwelijkspartners die uit elkaar groeien ook daadwerkelijk gaan scheiden (CBS, 2012).

Ook blijkt uit het onderzoek van het CBS van 2012 dat de economie van invloed is op het aantal scheidingen. Uit dit onderzoek komt naar voren dat ten tijde van een goed economisch klimaat, er meer mensen gaan scheiden. Dit is te verklaren, doordat scheidingen veel geld kosten en mensen er op die momenten het geld voor hebben. Bovendien moeten er na de scheiding twee huishoudens bekostigd worden, waardoor mensen in de tijd dat het economisch goed gaat dit beter aan durven te gaan (CBS, 2012). Deze redenen verklaren waarom jeugdzorgwerkers steeds meer te maken krijgen met ouders die in een vechtscheiding verkeren.

Daarnaast is er op 1 januari 2015 de nieuwe jeugdwet ingevoerd. In de nieuwe jeugdwet staat het volgende:

‘Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is de verantwoordelijkheid voor het voorkomen van, de ondersteuning, hulp en zorg bij opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen, de uitvoering van de kinderschermingsmaatregelen en de jeugdreclassering bij de gemeente te beleggen, om te komen tot betere samenwerking van hulpverleners rond gezinnen, eerdere ondersteuning bij opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen, hulp op maat en meer ruimte voor professionals en tot het demedicaliseren, ontzorgen en normaliseren van de jeugdsector, waarbij het uitgangspunt is dat de verantwoordelijkheid voor het gezond en veilig opgroeien van jeugdigen allereerst bij de ouders en de jeugdige zelf ligt’ (Overheid, 2016).

Concreet houdt dit in dat er uit wordt gegaan van één integrale aanpak, namelijk: ‘1-gezin, 1-plan, 1-regisseur’. Op deze manier wordt de zorg eenvoudiger georganiseerd en dichterbij de mensen. Er komt meer de nadruk te liggen op het uitgaan van de eigen kracht van gezinnen en de hulp van het sociale netwerk van een gezin. Het is gericht op preventie. Dit moet de jeugdhulp goedkoper maken.

De gemeentes zijn verantwoordelijk geworden voor alle jeugdzorgtaken. Er is hiervoor gekozen, omdat er op deze manier verwacht wordt dat de hulp dichterbij de mensen komt te staan. Dit houdt concreet in dat de gemeentes verantwoordelijk zijn geworden voor alle vormen van jeugdhulp en voor de verwerking van meldingen over kindermishandeling of huiselijk geweld. De gemeentes regelen dit vaak via een Centrum voor Jeugd en Gezin of via wijkteams (Bureau Jeugdzorg Noord-Brabant, N.D.).

Dit houdt dus in dat er meer moet worden samengewerkt met ouders en moet worden uitgegaan van hun kracht en dit staat dus haaks op het positioneren.

1.2 Probleemstelling

Jeugdzorgwerkers van Jeugdbescherming Brabant in Den Bosch weten niet hoe ze langer kunnen blijven engageren in het werken met ouders in een complexe scheiding met kinderen tussen de 0 en 12 jaar, waarin er conflicten zijn tussen de ouders over de omgang van het kind.

Bij dit probleem zijn de jeugdzorgwerkers en de ouders betrokken. Omdat het om jonge kinderen gaat, zijn deze niet direct betrokken, maar wel indirect. Het gaat uiteindelijk om hen.

1.3 Onderzoeksvraag

Er is uiteindelijk gekozen voor de volgende onderzoeksvraag:

‘Hoe kunnen jeugdzorgwerkers binnen de jeugdbescherming van Jeugdbescherming Brabant in Den Bosch in het contact met ouders in een complexe scheiding met kinderen in de leeftijd van 0 – 12 jaar, een positionerende opstelling uitstellen in gevallen dat de ouders in conflict zijn over de omgang?’

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, zijn er de volgende deelvragen opgesteld:

1. Wat zijn de pedagogische implicaties (negatieve gevolgen) voor een kind dat omgang heeft met beide ouders terwijl ouders in een complexe scheiding verkeren?
2. Welke maatschappelijke veranderingen zijn van invloed op het engageren en positioneren in het werken met ouders die in een complexe scheiding verkeren?
3. Welke middelen in het kader van engageren en positioneren kan een jeugdzorgwerker inzetten in het werken met ouders in een complexe scheiding die in conflict zijn over de omgang?
4. Tegen welke spanningsvelden loopt een jeugdzorgwerker van Jeugdbescherming Brabant in Den Bosch aan bij het vinden in de balans tussen engageren en positioneren?
5. Welke manier van handelen van een jeugdzorgwerker van Jeugdbescherming Brabant in Den Bosch sluit volgens cliënten die in een vechtscheiding verkeren en conflicten hebben over omgang het beste aan bij het oplossen van zorgen in de ontwikkeling van hun kinderen die onder toezicht staan?

1.4 Doelstelling

Het doel van het onderzoek is om de handelingsverlegenheid die er is onder jeugdzorgwerkers in het werken met ouders in een complexe scheiding en het omgaan met conflicten over omgang in kaart te brengen en aanbevelingen te geven die kunnen bijdragen aan het verminderen van de handelingsverlegenheid.

Hoofdstuk 2 Literatuuronderzoek

2.1 Inleiding

Binnen Jeugdbescherming Brabant staat de Deltamethode Gezinsvoogdij centraal. Dit is een methodiek die ingezet wordt om uitvoering te geven aan de ondertoezichtstelling. De methodiek zorgt ervoor dat een jeugdzorgwerker methodisch te werk gaat. De standaardwerkwijze binnen de ondertoezichtstelling staat hierin beschreven. Er staat niet alleen in beschreven wat een jeugdzorgwerker doet en hoe hij aan de slag gaat met jeugdigen en ouders. Er staat namelijk ook in beschreven hoe de begeleiding van de gezinsvoogd eruit ziet, wat de rol is van andere disciplines zoals een gedragswetenschapper en hoe beslissingen over de casuïstiek tot stand komen (van Montfoort & Slot, 2009). Daarnaast wordt er binnen Jeugdbescherming Brabant gewerkt met de aanpak Complexe Scheidingen. Deze aanpak wordt toegepast bij het werken met ouders die in een complexe scheiding verkeren. Het is een specifiek middel dat ingezet kan worden in bepaalde zaken (Groenhuijsen, 2014). Dit komt nog uitgebreider aan bod in het literatuuronderzoek onder het kopje 2.4.5.

Om verwarring te voorkomen, is het nodig om een aantal termen vooraf te verduidelijken. Te beginnen met de termen complexe scheiding en vechtscheiding. In het literatuuronderzoek wordt er zowel van complexe scheiding als van vechtscheiding gesproken. Voorheen werd de term vechtscheiding volop gebruikt. Echter is inmiddels vastgelegd dat de term vechtscheiding beperkingen kent. Deze term kan ervoor zorgen dat ouders zich gestigmatiseerd voelen erdoor. Het benadrukt daarnaast de strijd tussen ouders, terwijl juist het gezamenlijk ouderschap benadrukt zou moeten worden. Daarom wordt er nu liever gesproken van complexe scheiding. Echter wordt in de praktijk nog wel de term vechtscheiding gebruikt, omdat deze term inmiddels zo ver ingeburgerd is. Bovendien blijft het voor kinderen wel nog een geschikte term, omdat zij knel zitten in de strijd tussen hun ouders (De Kinderombudsman, 2014). Omdat in sommige literatuur nog de term vechtscheiding wordt gebruikt en in sommige literatuur de term complexe scheiding wordt gebruikt, zal het beiden terugkomen in dit literatuuronderzoek. Echter wordt er in het gehele onderzoek zoveel mogelijk uitgegaan van de term complexe scheiding.

Er wordt gesproken van ontwikkelingsfases en ontwikkelingsopgave. In een leven van een kind zijn er de volgende ontwikkelingsfases te onderscheiden:

- Baby's en dreumesen (0-2 jaar)
- Peuters en kleuters (2-6 jaar)
- Basisschoolkind (6-12 jaar)
- Adolescent (12-22 jaar)

Ontwikkelingsfases zijn bepaalde periodes in het leven van een kind die gekenmerkt worden door een aantal ontwikkelingsopgaven. Per ontwikkelingsfase doorloopt een kind namelijk een of meerdere ontwikkelingsopgaven. Ontwikkelingsopgaven zijn thema's die in een ontwikkelingsfase centraal staan, bijvoorbeeld hechting en autonomie (Feldman, 2012). Omdat dit onderzoek zich richt op kinderen tot 12 jaar, wordt de ontwikkelingsfase adolescent niet besproken in dit literatuuronderzoek. De andere ontwikkelingsfases en de daarbij horende ontwikkelingsopgaven zullen verderop uitgebreid behandeld worden.

Twee andere termen die erg belangrijk zijn binnen het werk van een jeugdzorgwerker, zijn engageren en positioneren. Dit zijn vaardigheden die een jeugdzorgwerker moet bezitten. Engageren binnen het werk van een jeugdzorgwerker houdt in dat de jeugdzorgwerker de cliënt, de jeugdige, diens ouders, het gezin en andere belanghebbenden, gaat motiveren tot actieve medewerking (Van Montfoort & Slot, 2009).

Positioneren binnen het werk van een jeugdzorgwerker houdt in dat de jeugdzorgwerker gaat doen wat nodig is om het belang van de ontwikkeling en veiligheid van het kind te

verduidelijken. Er wordt hierbij uitgelegd dat een jeugdzorgwerker meebeslist in belangrijke zaken omtrent het kind en dat dit soms kan afwijken de beslissing van de gezinsleden (Van Montfoort & Slot, 2009).

Deze twee vaardigheden, het engageren en het positioneren, zijn wellicht wel de twee belangrijkste vaardigheden die een jeugdzorgwerker moet bezitten. Binnen de OTS maatregel is het van wezenlijk belang dat een jeugdzorgwerker hier tussen kan schakelen. Ook binnen één gesprek moet een jeugdzorgwerker hier tussen kunnen schakelen (Van Montfoort & Slot, 2009). Binnen dit onderzoek staan deze twee termen dan ook centraal.

Er zal eerst aandacht worden besteed aan de implicaties van een complexe scheiding op het leven van de kinderen. Daarna wordt er stil gestaan bij de invloed van de nieuwe jeugdwet op het werk van een jeugdzorgwerker. Vervolgens wordt er weer teruggekomen op het engageren en het positioneren, waarbij er wordt terugverwezen naar bovenstaande uitleg.

2.2 Implicaties ontwikkeling kinderen

Een complexe scheiding kan een grote impact op het leven van kinderen hebben. Het is een proces dat heel lang kan duren, soms wel jaren. Daarnaast is de tijd vooraf aan de complexe scheiding een periode waarin er sprake is van veel onzekerheid. Furstenberg en Cherlin (1991) concludeerden al meer dan twintig jaar geleden dat er twee risicofactoren zijn die de meeste negatieve invloed hebben op scheidingskinderen. Uit onderzoek van Amato uit 2010 blijkt dat hier nog steeds sprake van is (Spruijt & Kormos, 2014). Het gaat om de volgende twee risicofactoren:

- Een hoog conflictniveau tussen de ouders
- Het slechte functioneren van de ouder waarbij het kind woont (Spruijt & Kormos, 2014).

Er kan een onderscheid gemaakt worden in de implicaties die bovenstaande risicofactoren hebben. De hierboven genoemde risicofactoren brengen namelijk in iedere ontwikkelingsfase van een kind andere implicaties met zich mee, omdat een kind in iedere ontwikkelingsfase andere ontwikkelingsopgaven doorloopt (Meij, 2011). Daarnaast is er een algemene implicatie die op elke leeftijd kan voorkomen (Driesen, 2012).

Om erachter te komen welke implicaties er zijn per leeftijdsfase is het belangrijk om enige kennis te hebben over de ontwikkelingsfasen van kinderen en de ontwikkelingsopgave die de kinderen in iedere ontwikkelingsfase moeten doorlopen.

2.2.1 Baby's en dreumesen (0-2 jaar)

In het eerste levensjaar is een kind onzeker over de wereld waarin hij/zij leeft. Kinderen weten niet of het een veilige plek is of dat er onvoorspelbare gebeurtenissen en ongelukken gaan gebeuren. Ze bevinden zich in de fase die Erikson noemt: vertrouwen versus wantrouwen. Om antwoord te krijgen op hun vragen en vertrouwen te ontwikkelen, kijken ze naar hun primaire verzorger(s). Wat van belang is hierbij, is dat een kind zich goed kan hechten aan zijn primaire verzorger(s). Bowlby en Ainsworth beschreven in de jaren 60 en 70 van de vorige eeuw al een hechtingstheorie waarin ze het belang van vertrouwen en een goede hechtingsrelatie met de primaire verzorger benadrukken (McLeod, 2013). Singendonk en Meesters (2013) benadrukken ook dat het hebben van basisvertrouwen voor de verdere ontwikkeling van kinderen van essentieel belang is.

Het vormen van een gehechtheidsrelatie wordt ook gezien als een belangrijke ontwikkelingstaak die een kind moet doorlopen in deze leeftijdsfase (Meij, 2011).

Het niet ontwikkelen van vertrouwen en een goede hechtingsrelatie kan relaties die de kinderen aangaan op latere leeftijd negatief beïnvloeden. Het kan daarnaast zorgen voor angst, verhoogde onzekerheden en een wantrouwend gevoel in de wereld om hen heen (McLeod, 2013).

Als er veel spanningen/conflicten zijn tussen ouders en ouders veel zorgen aan hun hoofd hebben, zijn ze minder beschikbaar voor kinderen. Ze zijn met name minder gevoelig voor signalen die hun kinderen laten zien. Als ouders volledig uit elkaar zijn, valt er voor hun kinderen een hechtingsfiguur weg. Kinderen in deze leeftijdsfase snappen een scheiding nog niet. Ze kunnen nog niet vertellen wat ze voelen, maar ze raken in de war als een vaste structuur opeens wordt onderbroken als ouders uit elkaar gaan (Singendonk & Meesters, 2013).

Bij kinderen tot 1,5 jaar is er nog geen sprake van objectpermanentie. Piaget legt dit uit in zijn cognitieve ontwikkelingstheorie. Het betekent dat kinderen niet begrijpen dat ook al is vader of moeder er niet meer, hij of zij wel nog bestaat. Vanaf 1,5 jaar beginnen kinderen dit langzaam te beseffen (McLeod, 2015).

Concluderend kan er gesteld worden dat het dus heel belangrijk is dat een kind omgang blijft houden met beide ouders (Singendonk & Meesters, 2013).

2.2.2 Peuters en kleuters (2-6 jaar)

Vanaf de leeftijd van 1,5 jaar komen kinderen in het stadium autonomie versus schaamte en twijfel. Dit stadium duurt ongeveer tot hun 3^e levensjaar. Kinderen worden beweeglijker en worden steeds zelfstandiger. Ze leren onder andere te kruipen en lopen en kunnen zo weg lopen van hun moeder. Kinderen leren dat ze zelf veel vaardigheden en mogelijkheden hebben en dit bevordert hun gevoel van zelfstandigheid en autonomie. Kinderen komen vanaf 3 jaar terecht in het initiatief versus schuldgevoel stadium. Het exploreren blijft hierin centraal staan (McLeod, 2013).

Wat hieraan gekoppeld is, is de cognitieve ontwikkelingstheorie van Piaget waarin hij uitlegt dat ondanks dat kinderen beginnen te praten en door het exploreren veel gaan leren over de wereld om hen heen, ze nog geen verbanden kunnen leggen en oorzaak-gevolg relaties kunnen zien. Kinderen leren vaste schema's aan en raken volledig in de war als er een schema verandert (McLeod, 2014).

Dit gebeurt bijvoorbeeld ten tijde van een scheiding. Dit komt, doordat er tijdens een scheiding een hoop factoren spelen en die kan een kind niet tegelijkertijd overzien en begrijpen. Daarnaast kan een kind een zorgregeling niet overzien, omdat ook het tijdsbesef en oorzaak-gevolg denken nog niet in voldoende mate is ontwikkeld. Dit kan leiden tot separatieangst. Een kind is bang dat de andere ouder ook weggaat en houdt daarom heel erg vast aan de verzorgende ouder, wat het exploreren in de weg staat. Bovendien kan het kind heel heftig reageren bij de uitwonende ouder. Het zorgt voor ontzettend veel stress bij kinderen (Singendonk & Meesters, 2013). Ook Driesen (2012) ziet deze angst om verlaten te worden en de hevige reacties die zich kunnen uiten in verdriet en boosheid. Daarnaast benoemt hij dat er bij de jongste kleuters (kinderen vanaf 2 jaar) een achteruitgang in hun ontwikkeling is te zien (Driesen, 2012).

Daarnaast beschrijft Piaget in zijn cognitieve ontwikkelingstheorie dat kinderen in deze leeftijdsfase nog egocentrisch denken. Dit betekent dat kinderen zich niet kunnen verplaatsen in anderen, bijvoorbeeld in hun ouders. Op het moment dat ouders gaan scheiden en terecht komen in een complexe scheiding, kan dit ertoe leiden dat kinderen zich schuldig gaan voelen en gaan denken dat het hun schuld is. Dit komt doordat ze nog niet de juiste verbanden kunnen leggen en het egocentrisch denken (Singendonk & Meesters, 2013). Ook Driesen (2012) ziet de zelfbeschuldigingen terug bij kinderen in deze leeftijdsfase.

2.2.3 Basisschoolkind (6-12 jaar)

In deze leeftijdsfase staat volgens Erikson het vlijt versus minderwaardigheid stadium centraal. Kinderen gaan steeds meer activiteiten ondernemen buiten het gezin. Op school leren ze onder andere lezen en schrijven, waardoor ze een grote sprong maken in hun cognitieve ontwikkeling. Daarnaast worden leeftijdsgenootjes steeds belangrijk, waardoor ook hun sociale vaardigheden erop vooruitgaan. Kinderen zijn in deze fase in staat om beter na te denken over problemen en situaties. Daarnaast zijn ze in staat om zich een voorstelling te maken van complexe opeenvolging van gebeurtenissen en kunnen ze het verband tussen

oorzaak en gevolg zien (McLeod, 2010). Als de ouders van kinderen in een complexe scheiding verkeren, gaan kinderen hier dieper over nadenken. Dit kan verschillende emoties teweeg brengen, onder andere verdriet, medelijden voor een ouder en boosheid naar de andere ouder toe. Daarnaast betekent het als dat kinderen verstrikt raken in een conflict dat speelt tussen ouders, ze ook hier veel meer over na gaan denken. Ze zijn echter nog niet zover dat ze alles al kunnen begrijpen, waardoor het bij een kind zorgt voor een grote belasting (Singendonk & Meesters, 2013).

2.2.4 Loyaliteit

Naast de pedagogische implicaties die al eerder in dit hoofdstuk zijn beschreven, is het ontstaan van een loyaliteitsconflict een pedagogische implicatie die op elke leeftijd kan voorkomen. Als ouders uit elkaar gaan, komt de loyaliteit van een kind onder druk te staan. Wat belangrijk is, is dat een kind loyaal moet kunnen blijven naar beide ouders. Op het moment dat er een complexe scheiding ontstaat, is dit niet altijd het geval. Er wordt dan gesproken van een loyaliteitsconflict. Een kind kan dan niet loyaal zijn naar beide ouders toe. Een kind kan zijn respect, liefde, genegenheid, aanhankelijkheid en met name hun trouw niet uitdrukken naar beide ouders toe. Ze worden door hun ouders gedwongen om een keuze te maken. Dit kunnen ouders bewust uitdrukken, maar ouders kunnen ook onbewust gevoelens op het kind overbrengen. Het is voor ouders vaak moeilijk om hun eigen negatieve opvattingen los te laten voor het kind en voor het kind positief te kunnen zijn over de andere ouder. De familie kan ook bijdragen aan het uitdragen van dit negatieve beeld over de andere ouder (Driesen, 2012).

Voor het kind kan dit veel negatieve gevolgen met zich meebrengen. Het kan ervoor zorgen dat kinderen ongewenste vormen van conflicthantering aanleren, omdat ze van hun ouders geen goed voorbeeld krijgen. Daarnaast krijgen kinderen het gevoel dat ze de keuze moeten maken bij welke ouder zij willen gaan wonen. Hierdoor zijn de kinderen in hun hoofd veel bezig met welke ouder het beste kan zorgen voor hun, maar ook welke ouder hem/haar het meeste nodig heeft. Ze willen dan bij de ouder gaan wonen die hem/haar het meesten nodig heeft. Zo ontstaat er bij de kinderen het gevoel dat ze voor de ouder moeten zorgen en zo gaan ze de ouderrol overnemen. Dit fenomeen heet parentificatie (Driesen, 2012).

In sommige situaties kiest het kind heel duidelijk voor de ene of de andere ouder. Dit ontstaat als een ouder en eventueel ook de familie van die ouder op slinkse wijze dit opdringen. Ze overtuigen het kind. In extreme situaties kan er het Parental alienation Syndrome (PAS) ontstaan. Het loyaliteitsconflict is dan in die zin opgelost, omdat het kind niets meer te maken wil hebben met een van zijn/haar ouders (Driesen, 2012).

Daarnaast krijgt een kind te maken met schuldgevoelens en gevoelens van angst. Daarbij kunnen kinderen een wantrouwen in relaties ontwikkelen, wat op latere leeftijd kan doorwerken (Driesen, 2012).

Op het moment dat een kind een ouder helemaal afwijst, verliest een kind die ouder, maar ook een stuk van zichzelf. Het kind zal zich namelijk niet meer kunnen identificeren met die ouder en verliest een stuk van zijn/haar identiteit, maar het kind mist ook de positieve en negatieve invloed van die ouder en de gemeenschappelijke levensgeschiedenis (Driesen, 2012).

Al met al komt de loyaliteit erg onder druk te staan en kan het veel negatieve gevolgen met zich meebrengen (Driesen, 2012).

2.2.5 Conclusie

Het is duidelijk geworden dat een complexe scheiding veel negatieve gevolgen teweeg kan brengen bij kinderen. Per leeftijdsfase zijn er verschillende gevolgen te onderscheiden, maar hoe dan ook kan er geconcludeerd worden dat het een negatief effect kan hebben op de ontwikkeling van kinderen. Dit wordt geconcludeerd door zowel Singendonk & Meesters (2013) als Spruijt & Kormos (2014). Wat ook duidelijk is geworden, is dat het van belang is dat een kind contact blijft houden met beide ouders. Als het contact met één ouder wegvalt, benadeelt dit het kind in zijn/haar ontwikkeling (Driesen, 2012). Dit laat zien van het van groot belang is dat ouders hun conflicten over de omgang oplossen. Voor een

jeugdzorgwerker is het daarom belangrijk om te weten hoe ze hier het beste bij kunnen aansluiten en dit wordt onderzocht met dit onderzoek.

2.3 Invloed van maatschappelijke veranderingen

Op 1 januari 2015 is de nieuwe jeugdwet ingevoerd. In de nieuwe jeugdwet staat het volgende:

‘Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is de verantwoordelijkheid voor het voorkomen van, de ondersteuning, hulp en zorg bij opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen, de uitvoering van de kinderschermingsmaatregelen en de jeugdreclassering bij de gemeente te beleggen, om te komen tot betere samenwerking van hulpverleners rond gezinnen, eerdere ondersteuning bij opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen, hulp op maat en meer ruimte voor professionals en tot het demedicaliseren, ontzorgen en normaliseren van de jeugdsector, waarbij het uitgangspunt is dat de verantwoordelijkheid voor het gezond en veilig opgroeien van jeugdigen allereerst bij de ouders en de jeugdige zelf ligt’ (Rijksoverheid, 2016).

Omdat de nieuwe jeugdwet veel veranderingen met zich meebrengt, is het van belang voor dit onderzoek om te onderzoeken welke veranderingen dit zijn en welke invloed die hebben op het werk van een jeugdzorgwerker. Er zal daarom eerst in worden gegaan op de inhoud van de nieuwe jeugdwet. Vervolgens zal de koppeling gemaakt worden met het werk van een jeugdzorgwerker.

2.3.1 Nieuwe jeugdwet

Concreet houdt de nieuwe jeugdwet in dat er uit wordt gegaan van één integrale aanpak, namelijk: ‘1-gezin, 1-plan, 1-regisseur’. Op deze manier wordt de zorg eenvoudiger georganiseerd en dichterbij de mensen. Er komt meer de nadruk te liggen op het uitgaan van de eigen kracht van gezinnen en de hulp van het sociale netwerk van een gezin. Het is gericht op preventie. Dit moet de jeugdhulp goedkoper maken. De gemeentes zijn verantwoordelijk geworden voor alle jeugdzorgtaken. Er is hiervoor gekozen, omdat er op deze manier verwacht wordt dat de hulp dichterbij de mensen komt te staan. Dit houdt concreet in dat de gemeentes verantwoordelijk zijn geworden voor alle vormen van jeugdhulp en voor de verwerking van meldingen over kindermishandeling of huiselijk geweld. De gemeentes regelen dit vaak via een Centrum voor Jeugd en Gezin of via wijkteams (Jeugdbescherming Brabant, N.D.).

Er zijn 7 uitgangspunten die centraal staan:

1. Decentralisatie
2. Inhoud
3. Jeugdhulpplicht
4. Internationale verdragen
5. Eigen kracht
6. Intergemeentelijke samenwerking
7. Decentralisaties sociaal domein

Deze 7 punten staan hieronder verder uitgewerkt.

Decentralisatie van alle hulp moet ervoor zorgen dat er meer samenwerking komt, er meer preventie is, er maatwerk wordt geleverd, de professional ruimte krijgt, er wordt genormaliseerd (gedemedicaliseerd) en dat de verantwoordelijkheid voor de opvoeding en de opgroeien van de jeugdige bij de jeugdige en zijn gezin ligt (Clarijs, 2014).

Bij het uitgangspunt inhoud is het begrip civil society belangrijk. De visie op de pedagogische civil society is de basis voor de nieuwe jeugdwet. Ieder kind heeft een veilige omgeving om zich heen, waarin alles in de omgeving (school, burens, sportclubs etc.) belangrijk is (Clarijs, 2014).

Jeugdhulpplicht wil zeggen dat gemeentes de plicht hebben om voor jeugdhulp te zorgen en dat er geen wettelijk recht op zorg meer is voor cliënten. Voorheen werd er gezocht naar oplossingen buiten het gezin, eerder dan nodig en wenselijk was (Clarijs, 2014).

De gemeentes moeten zich aan internationale verdragen houden. Zij krijgen nu de wettelijke verantwoordelijkheid om de jeugdhulp van de jeugdigen, ouders en professionals laagdrempelig te organiseren. Ze moeten zich dus ook houden aan het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. In artikel 3 uit dit Verdrag staat dat een kind verzekerd moet zijn van bescherming en de zorg die nodig is voor zijn/haar welzijn. In artikel 24 uit dit verdrag staat dat een kind recht heeft op de best mogelijke gezondheid en gezondheidszorg. Een kind moet geen toegang aan gezondheidszorg worden onthouden. Omdat de gemeentes zich aan deze internationale verdragen moeten houden, bepalen deze voor een deel de invulling van de jeugdhulp (Clarijs, 2014).

Waar nodig zorgt de gemeente voor passende jeugdhulp, maar de eigen kracht van de jeugdige en zijn/haar gezin blijft centraal staan. Pas als een gezin er niet uitkomt op zijn eigen kracht, wordt er gekeken welke voorziening nodig is (Clarijs, 2014).

Intergemeentelijke samenwerking houdt in dat gemeentes alles goed moeten regelen. Hieronder valt zowel de bestuurlijke, ambtelijke en financiële kant als de beschikbaarheid van capaciteit en expertise (Clarijs, 2014).

Decentralisaties sociaal domein houdt in dat de nieuwe jeugdwet samen gaat met andere maatschappelijke veranderingen, waardoor de gemeente verantwoordelijk is voor alle vormen van jeugdhulp en de uitvoering van kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering (Clarijs, 2014).

2.3.2 Invloed werk jeugdzorgwerker

Al met al houdt de nieuwe jeugdwet in dat er meer moet worden uitgegaan van de eigen kracht van het gezin en dat er meer moet worden samengewerkt met het gezin. De oplossingen moeten worden gezocht binnen het gezin en niet buiten het gezin, wat voorheen vaak werd gedaan. Dit legt een grotere druk op engageren en dit staat dus haaks op het positioneren (Clarijs, 2014).

Dit vraagt dus een andere houding van de jeugdzorgwerker en daarom is het van belang dat er onderzocht wordt wat er belangrijk is in deze houding. Bij hoofdstuk 2.4 wordt er verder ingegaan op het engageren en positioneren.

Omdat uit de literatuur blijkt dat er een andere houding van een jeugdzorgwerker wordt gevraagd, maar er nog niet genoeg bekend is, is het nodig om hier in het praktijkonderzoek op terug te komen.

In hoofdstuk 3 praktijkonderzoek wordt hier daarom verder op doorgegaan.

2.3.3 Conclusie

Het is duidelijk geworden dat de nieuwe jeugdwet veel veranderingen met zich meebrengt en dat dit van invloed is op het werk van een jeugdzorgwerker. De nieuwe jeugdwet vraagt namelijk om een meer engagerende aanpak en dat staat ook in dit onderzoek centraal (Clarijs, 2014). Het is echter nog niet bekend of de jeugdzorgwerkers dit ook zo ervaren in de praktijk. Daarom is het van belang om hier aandacht aan te besteden bij het praktijkonderzoek.

2.4 Middelen binnen engageren en positioneren

Er is inmiddels al bij kopje 2.1 duidelijk beschreven wat engageren en positioneren inhouden. Hieronder wordt er concreter ingegaan op welke manier een jeugdzorgwerker zich kan engageren en positioneren. Vervolgens wordt er verder ingegaan op de middelen die binnen

deze vaardigheden ingezet kunnen worden. Voor het engageren is het belangrijk dat een jeugdzorgwerker een aantal gesprekstechnieken bezit en in staat moet zijn om te observeren (van Montfoort & Slot, 2009). Deze vaardigheden staan verder uitgewerkt onder het kopje 2.4.1. Binnen het positioneren kunnen deze gesprekstechnieken ook ingezet worden, maar omdat het de basis is van het engageren, wordt het bij engageren verder uitgewerkt. Binnen positioneren zijn er daarnaast ook concrete middelen die ingezet kunnen worden (van Montfoort & Slot, 2009). Deze middelen staan uitgewerkt onder het kopje 2.4.3.

2.4.1 Engageren

Zoals al eerder beschreven, houdt engageren binnen het werk van een jeugdzorgwerker in dat de jeugdzorgwerker de cliënt, de jeugdige, diens ouders, het gezin en andere belanghebbenden, gaat motiveren tot actieve medewerking (van Montfoort & Slot, 2009).

Hierbij staan twee punten centraal, namelijk:

- Aansluiten bij de wensen van het gezin
- Aansluiten bij de sterke punten van het gezin (van Montfoort & Slot, 2009).

Een jeugdzorgwerker gaat erachter proberen te komen wat de wensen zijn van het gezin met betrekking tot de opvoeding. Een jeugdzorgwerker probeert daarbij aan te sluiten en gaat kijken of de wensen van ouders en de jeugdige op elkaar aansluiten. Het is hierbij belangrijk om te vragen naar de toekomst: 'wat zijn hun ideeën en verwachtingen van de toekomst?'. Gedurende de maatregel veranderen wensen, dus dit moet regelmatig opnieuw gevraagd worden. Echter blijft er sprake van een ondertoezichtstelling en dit betekent dat de jeugdzorgwerker het kind altijd centraal stelt. Het komt voor dat de wensen van ouders daar niet bij aansluiten. Dan is de jeugdzorgwerker degene die ervoor zorgt dat het belang van het kind centraal blijft staan (van Montfoort & Slot, 2009).

Een jeugdzorgwerker helpt het gezin ook bij het formuleren van de wensen. In scheidingssituaties kijken ouders vaak naar zichzelf of naar de ander, maar het is de taak van de jeugdzorgwerker om de focus op het kind te leggen. Het gaat hierin niet om feiten, maar om duidelijk te krijgen wat de wensen zijn van het gezin, om vertrouwen bij het gezin te bewerkstelligen en om het gezin het gevoel te geven dat ze gehoord worden. Om deze manier van engageren nog meer kracht bij te zetten, worden de wensen opgenomen in het plan van aanpak. Hierdoor raken ouders meer gemotiveerd en betrokken (van Montfoort & Slot, 2009).

Ook wordt er gekeken naar de sterke punten. Dit is belangrijk, omdat het gezin zo leert om te kijken naar hun eigen krachten en die meer te benutten. Daarnaast is het belangrijk voor een jeugdzorgwerker om zich te richten op te sterke punten, omdat zij een model kunnen zijn voor het gezin. Het kan een gezin ertoe aanzetten om ook gefocust te zijn op de sterke punten (van Montfoort & Slot, 2009).

Communicatie

Om te engageren, zet de jeugdzorgwerker als eerste zichzelf in. Om jezelf in te kunnen zetten, is het belangrijk om kennis te hebben van communiceren. Er zijn een aantal basisgesprekstechnieken die een jeugdzorgwerker moet bezitten om te kunnen engageren (van Montfoort & Slot, 2009). Deze worden hieronder verder toegelicht.

Als eerste is het belangrijk dat een jeugdzorgwerker een uitnodigende lichaamshouding en een niet-bedreigend oogcontact heeft. Hiermee wordt bedoeld dat een jeugdzorgwerker naar voren gebogen zit, een glimlach op zijn gezicht heeft en een open houding laat zien (armen en benen niet gekruist) (van Montfoort & Slot, 2009).

Tijdens het gesprek is het belangrijk om de cliënt aan te moedigen, om af en toe te knikken en om stiltes te laten vallen. Op deze manier krijgt de cliënt kleine beloningen voor zijn gedrag en op die manier kan dit gedrag versterkt worden. Bovendien kan een stilte ervoor zorgen dat de cliënt zelf weer verder gaat met zijn/haar verhaal. Al moeten de stiltes niet te

lang duren, omdat dit weer voor een onprettig gevoel kan zorgen bij de cliënt (van Montfoort & Slot, 2009).

Het is ook belangrijk om vragen te stellen, omdat hiermee onduidelijkheden in het verhaal van de cliënt worden weggenomen. Een jeugdzorgwerker kan open, gesloten en meerkeuzevragen stellen. Met name open vragen zijn belangrijk, omdat een jeugdzorgwerker hiermee niet het verhaal van de cliënt niet verder invult. De cliënt krijgt zo de ruimte om verder uitleg te geven (van Montfoort & Slot, 2009).

Af en toe is het goed om samen te vatten, omdat de jeugdzorgwerker hierdoor controleert of hij alles goed heeft begrepen wat de cliënt heeft gezegd. Daarnaast geeft dit het gesprek meer structuur (van Montfoort & Slot, 2009).

Er zijn twee soorten luisteren, namelijk actief luisteren oftewel reflectief luisteren en passief luisteren. Bij actief luisteren oftewel reflectief luisteren let een jeugdzorgwerker op de emoties die de jeugdzorgwerker ziet bij de cliënt. Deze vorm van luisteren richt zich daarom niet alleen op de inhoud, maar ook op de emoties die de jeugdzorgwerker tussen-de-regels-door opvangt. Deze manier van luisteren is belangrijk, omdat het cliënten helpt om zich beter begrepen te voelen. Er zijn een aantal voorwaarden voor deze vorm van luisteren, namelijk:

- Er is een probleem en emoties spelen hierin een rol
- Er is genoeg tijd en de jeugdzorgwerker is bereid te helpen
- De eigen gevoelens van de jeugdzorgwerker worden als het ware tijdelijk uitgezet
- Er moet vertrouwen zijn dat de cliënt in staat is om zijn/haar probleem op te lossen

Passief luisteren doet een jeugdzorgwerker door te knikken of door geluidjes zoals 'hmm' te maken. Hierdoor wordt de cliënt gestimuleerd om verder te vertellen (van Montfoort & Slot, 2009).

Bij actief luisteren hoort ook het reflecteren van gevoelens. De gevoelsreflectie bevat 3 punten, namelijk:

- Je of u
- Gevoel
- Situatie (van Montfoort & Slot, 2009).

Een jeugdzorgwerker gaat kijken wat hij/zij non-verbaal ziet gebeuren bij de cliënt en gaat voor zichzelf na wat dit betekent en geeft dit op een vragende manier terug aan de cliënt. De jeugdzorgwerker begint zijn/haar zin altijd met je of u, vervolgens wordt het gevoel benoemd en als laatste wordt het gekoppeld aan de situatie (van Montfoort & Slot, 2009).

Als laatste is het belangrijk om concrete gedragstaal te gebruiken. Een jeugdzorgwerker vergroot de afstand tussen de cliënt en zichzelf door vaktaal te gebruiken. Concrete gedragstaal gebruiken leidt er toe dat de cliënt beter weet wat de gezinsvoogd denkt en vindt (van Montfoort & Slot, 2009)..

Uit bovenstaand stuk is duidelijk geworden dat er meerdere gesprekstechnieken zijn die een jeugdzorgwerker moet bezitten om goed te kunnen engageren. Naast deze gesprekstechnieken, is het ook van belang dat een jeugdzorgwerker kan observeren (van Montfoort & Slot, 2009).

Observeren

Het beschikken over de basisvaardigheden van observeren is van belang, omdat een jeugdzorgwerker bij ieder gesprek en huisbezoek observeert. Bij alle omstandigheden is het belangrijk om de situatie te observeren om zo een concreet beeld ervan te krijgen. Hierbij is het belangrijk dat de jeugdzorgwerker een onderscheid maakt in waarneembaar gedrag en interpretatie. Een jeugdzorgwerker probeert bij het observeren zijn eigen gevoelens buiten beschouwen te laten, maar dit is niet altijd noodzakelijk. Als een jeugdzorgwerker het gevoel

krijgt dat er iets niet klopt, is dat een extra observatie. Dit kan ertoe leiden een jeugdzorgwerker extra gaat observeren tijdens een gesprek (van Montfoort & Slot, 2009). Concreet wordt er bij observeren gelet op de lichaamshouding, de lichaamsuitdrukking, de spreektoon, de volgorde van gebeurtenissen, de frequentie en de intensiteit. Er zijn 3 vragen die beantwoord moeten worden door middel van observeren, namelijk:

- Wat is de situatie?
- Wat is het gedrag?
- Wat zijn de gevolgen? (van Montfoort & Slot, 2009).

Een jeugdzorgwerker moet daarnaast ook observeren uit de tweede hand. Als jeugdzorgwerker voer je niet alle gesprekken. Er wordt ook andere hulpverlening ingezet bijvoorbeeld. Toch is het van belang dat een jeugdzorgwerker over bepaalde gebeurtenissen informatie wel de informatie krijgt. Dit doet een jeugdzorgwerker door dit te bespreken met de betrokken personen en daarbij gerichte vragen te stellen, om zo achter het waarneembare gedrag te komen (van Montfoort & Slot, 2009).

2.4.2 Conclusie

Uit het bovenstaande is gebleken dat het belangrijk is om een aantal basisgesprekstechnieken te bezitten en om te kunnen observeren. De basisgesprekstechnieken zijn van belang, omdat dit ervoor zorgt dat een jeugdzorgwerker goed kan communiceren en luisteren. Dit is van belang bij het engageren. Ook kunnen observeren is van belang, omdat dit bij ieder huisbezoek en ieder gesprek van belang is. Uit het observeren krijgt de jeugdzorgwerker ook veel informatie. Dit draagt ook weer bij aan het engageren (van Montfoort & Slot, 2009). Omdat dit onderzoek zich richt op het uitstellen van een positionerende opstelling en dus vraagt om een meer engagerende opstelling, is het van belang dat hier aandacht aan wordt besteed en duidelijk is wat dit inhoudt.

2.4.3 Positioneren

Zoals al eerder beschreven, houdt positioneren binnen het werk van een jeugdzorgwerker in dat de jeugdzorgwerker gaat doen wat nodig is om het belang van de ontwikkeling en veiligheid van het kind te verduidelijken. Er wordt hierbij uitgelegd dat een jeugdzorgwerker meebeslist in belangrijke zaken omtrent het kind en dat dit soms kan afwijken de beslissing van de gezinsleden. De jeugdzorgwerker heeft in het belang van het kind bepaalde bevoegdheden. Beslissingen komen echter nooit uit de lucht vallen. Een jeugdzorgwerker werkt transparant en legt uit wat tot een bepaalde beslissing heeft geleid (van Montfoort & Slot, 2009).

Er zijn twee vormen van positioneren, namelijk:

- Reactief positioneren
- Proactief positioneren (van Montfoort & Slot, 2009).

Reactief positioneren houdt in dat een jeugdzorgwerker zich gaat positioneren op het moment dat een situatie zich voordoet. Het gebeurt meestal als een jeugdzorgwerker het ergens niet mee eens is (van Montfoort & Slot, 2009).

Proactief positioneren houdt in dat een jeugdzorgwerker zich gaat positioneren zonder directe aanleiding. Deze vorm van positioneren gebeurt in rustige situaties, bijvoorbeeld als de maatregel verduidelijkt moet worden. Hieronder staan de voer punten genoemd waar een jeugdzorgwerker zich op positioneert:

- De maatregel (het wat, hoe en waarom)
- De deskundigheid van een jeugdzorgwerker (bevoegdheden en plichten)
- Samenwerking met ouders
- Het belang van het kind

Hierin is positioneren op het belang het kind het belangrijkste (van Montfoort & Slot, 2009).

Een jeugdzorgwerker positioneert zich op de maatregel door regelmatig uitleg te geven over de ondertoezichtstelling. Gedurende de maatregel zal niet constant de volledige uitleg herhaald te hoeven worden, maar wel bepaalde aspecten die de cliënt dan is vergeten. Bij het geven van de uitleg is een balans tussen engageren en positioneren van belang. Een goede uitleg begint met een algemeen stuk over de maatregel en specificeert zich vervolgens op de concrete situatie van het gezin (van Montfoort & Slot, 2009).

Een jeugdzorgwerker positioneert zich op de deskundigheid, door de volgende 4 punten toe te lichten:

- Functie benoemen in termen die het gezin begrijpt
- Uitleggen waarvoor je bent opgeleid
- Uitleggen dat je met meerdere gezinnen werkt
- Uitleggen dat je intern overlegt met andere deskundigen en samen met die deskundigen belangrijke vragen en beslissingen bespreekt (van Montfoort & Slot, 2009).

Een jeugdzorgwerker positioneert zich op de samenwerking met ouders, door regelmatig te benoemen op welke wijze de samenwerking plaatsvindt.

Een jeugdzorgwerker positioneert zich op het belang van het kind op het moment dat er bedreigende omstandigheden zijn voor het kind en deze niet voldoende worden opgelost. Dit kan ertoe leiden dat de jeugdzorgwerker beslissingen moet gaan nemen waar ouders het niet mee eens zijn. Hiervoor kan de jeugdzorgwerker een aantal middelen inzetten (van Montfoort & Slot, 2009). Deze staan hieronder beschreven

Schriftelijke aanwijzing

Een schriftelijke aanwijzing is een hulpmiddel voor de gezinsvoogd bij het uitvoeren van de ondertoezichtstelling. De gezinsvoogd kan een schriftelijke aanwijzing alleen geven aan de ouder met gezag of aan de minderjarige zelf (van Hout & Spinder, 2007).

Het is een hulpmiddel voor de gezinsvoogd, echter is een schriftelijke aanwijzing niet vrijblijvend. Bij een schriftelijke aanwijzing krijgt het gezagselement van de functie van gezinsvoogd een hele concrete vorm. In een schriftelijke aanwijzing staat op een dwingende manier geschreven dat de ouder of de jeugdige een bepaalde opdracht moet uitvoeren of juist iets moet laten. Hierbij wordt er altijd gekeken naar het belang van de verzorging en opvoeding van de minderjarige. Een schriftelijke aanwijzing mag dus ook alleen maar betrekking hebben op de verzorging en opvoeding van de minderjarige. Als deze schriftelijke aanwijzing niet wordt opgevolgd, zitten er sancties aan verbonden. In de ernstigste gevallen kan dit leiden tot een uithuisplaatsing of een gezagsbeëindigende maatregel. Deze twee sancties zijn opgenomen in de wet (van Hout & Spinder, 2007)..

Een schriftelijke aanwijzing moet voldoen aan de volgende eisen:

- Concreet
- Eenduidig
- Beperkt
- Voor met name genoemde personen
- Voor de verzorging en opvoeding
- Gericht op de ouder met gezag (van Hout & Spinder, 2007).

Het is een belangrijk middel, maar dit betekent niet dat het vaak wordt toegepast. De gezinsvoogd hanteert een schriftelijke aanwijzing altijd met uiterste zorgvuldigheid en terughoudendheid en kondigt dit aan bij de cliënt middels een vooraankondiging waarin duidelijk wordt uitgelegd wat het is (van Hout & Spinder, 2007).

Verzoek (spoed) machtiging uithuisplaatsing (gesloten jeugdhulp)

Als de jeugdzorgwerker inschat dat de situatie zodanig ernstig is dat de pedagogische context niet verbeterd kan worden terwijl het kind thuis woont of als de situatie te bedreigend is voor een kind, kan de jeugdzorgwerker een verzoek machtiging uithuisplaatsing doen. Dit

kan een jeugdzorgwerker niet zomaar alleen beslissen. Het is namelijk een kernbeslissing. Dit zijn beslissingen die cruciaal zijn als er gekeken wordt naar de veiligheid van de jeugdige. Hierbij gelden er 2 principes, namelijk:

- De jeugdzorgwerker neemt de beslissing, maar pas na advisering van de gedragswetenschapper. Dit is verplicht.
- De jeugdzorgwerker verantwoord wat de bedreiging is voor de jeugdige en wat het belang van de jeugdige is (Jeugdbescherming Brabant, 2016).

Als de ernst zo hoog is dat het kind onmiddellijk uit de thuissituatie gehaald moet worden, is er sprake van een spoed machtiging uithuisplaatsing. Als het kind een bedreiging voor zichzelf vormt of zelf behandeling nodig heeft, kan er gevraagd worden om een machtiging uithuisplaatsing gesloten jeugdhulp (Jeugdbescherming Brabant, 2016).

Gezagbeëindigende maatregel

Een jeugdzorgwerker kan ook een verzoek tot gezagsbeëindiging doen. Dit is een verzoek om het gezag bij de ouders weg te nemen en de voogdij ofwel bij een pleeggezin, ofwel bij Jeugdbescherming Brabant neer te leggen. Een jeugdzorgwerker kan ook een verzoek eenhoofdig gezag doen. Hierbij houdt één van de ouders het gezag (Jeugdbescherming Brabant, 2016).

2.4.4 Conclusie

Uit het bovenstaande is het duidelijk geworden op welke manieren een jeugdzorgwerker zich kan positioneren, wanneer dit noodzakelijk is en welke middelen hiervoor kunnen worden ingezet. Ondanks dat het onderzoek zich richt op het uitstellen van een positionerende opstelling, is het toch belangrijk om aandacht te besteden aan het positioneren. De reden dat het belangrijk is om hier aandacht aan te besteden, is omdat een jeugdzorgwerker wel duidelijk moet hebben wanneer er wel moet worden overgegaan tot positioneren en welke middelen er dan ingezet kunnen worden. Dit is namelijk op het moment dat de ontwikkeling of de veiligheid van het kind bedreigd wordt (van Montfoort & Slot, 2009). Daarom is bovenstaand stuk belangrijk om mee te nemen in dit onderzoek.

2.4.5 Aanpak Complexe Scheidingen

Binnen Jeugdbescherming Brabant wordt er gewerkt met de aanpak Complexe Scheidingen. Voordat er verder wordt in gegaan op de aanpak complexe scheidingen, is het belangrijk om te verduidelijken waarom er gekozen is voor de term complexe scheidingen. In de praktijk wordt complexe scheiding namelijk ook vechtscheiding genoemd. Er is echter gekozen voor complexe scheiding, omdat hiermee niet alleen wordt aangegeven dat het gevecht tussen ouders op de voorgrond aanwezig is, maar er ook onderliggende processen zijn waarvan het nodig is om die te begrijpen om hulp te kunnen bieden (Groenhuijsen, 2014).

Primair is de aanpak gericht op het begeleiden en ondersteunen van kinderen die onder toezicht staan en waarvan de ouders in een complexe scheiding verkeren, waardoor de kinderen ernstig in hun ontwikkeling worden bedreigd. In zulke situaties lukt het ouders niet om afspraken te maken over de omgang met de kinderen, waardoor de kinderen negatief worden beïnvloed in hun ontwikkeling. Dit is al uitgebreid aan bod gekomen onder kopje 2.1. Hierdoor is het van belang dat er aandacht wordt besteed aan het stoppen van deze strijd, om zo de ontwikkeling van de kinderen te waarborgen. Daarom zijn de ouders de primaire doelgroep van de aanpak. De secundaire doelgroep is het netwerk, omdat deze personen steunend kunnen zijn voor de ouders en kinderen en daarmee de strijd kunnen afzwakken. Echter kunnen ze de strijd ook versterken (Groenhuijsen, 2014).

Het doel is altijd om de focus weer terug te leggen op de kinderen die bedreigd worden door de onderlinge strijd waarin ouders verkeren en ervoor te zorgen dat ze zich leeftijdsadequaat kunnen ontwikkelen en kunnen opgroeien in een veilige omgeving. De aanpak biedt handvaten voor de jeugdzorgwerker om dit te kunnen bereiken (Groenhuijsen, 2014).

Bij de aanpak horen 6 methodische uitgangspunten.

1. De ontwikkeling en veiligheid van de jeugdige staan centraal
2. Ouders blijven binnen het veranderde gezinssysteem samen als opvoeder verantwoordelijk
3. De omgeving is belangrijk voor de ontwikkeling van jeugdigen
4. Scheidingsgerelateerde risicofactoren en beschermende factoren spelen een rol
5. Mogelijkheden voor verandering hangen af van de escalatie van de conflicten
6. Aan het veranderingsproces wordt een termijn gesteld (Groenhuijsen, 2014).

In de aanpak van complexe scheidingen komt zowel het engageren als het positioneren naar voren. In de gesprekken die de jeugdzorgwerker voert met ouders, zal engageren belangrijk zijn om vertrouwen te bewerkstelligen bij ouders. Het is belangrijk dat een jeugdzorgwerker aan de ouders laat merken dat hij/zij met het gezin meeleeft en dat hij/zij er is om het gezin helpen. Wat hierbij ontzettend belangrijk is, is dat de jeugdzorgwerker aansluit bij het tempo en de eigenheid van het gezin. Hiervoor moet een jeugdzorgwerker goed luisteren naar het gezin en ook begrijpen wat het gezin wil zeggen. Er moet erkenning zijn voor de pijn van het gezin. Echter is het meest cruciale dat de jeugdzorgwerker ervoor zorgt dat de aandacht weer op het kind komt te liggen (Groenhuijsen, 2014).

Daarnaast vraagt deze aanpak ook om positioneren. Een jeugdzorgwerker moet namelijk de rollen duidelijk maken en moet duidelijk aangeven wat zijn/haar taak is en wat er verwacht wordt van het gezin. Ook moet een jeugdzorgwerker aangeven wat het kader van de samenwerking is en wat hierbinnen wel en niet kan. Een jeugdzorgwerker doet dit binnen de aanpak complexe scheidingen op de volgende thema's:

- Wat, hoe en waarom van de maatregel
- Belang van het kind en de verantwoordelijkheid van de ouder
- De maximale duur van begeleiding bij het regelen van omgang
- De jeugdzorgwerker als deskundige voor het uitvoeren van de maatregel
- De wijze van samenwerken tussen jeugdzorgwerker en ouder
- De communicatie tussen alle betrokkenen
- De wijze van samenwerken binnen de jeugdzorgketen (Groenhuijsen, 2014).

Deze aanpak vraagt dus van de jeugdzorgwerker dat er veel gepositioneerd moet worden. Dit met als doel dat de jeugdzorgwerker zijn/haar neutrale en objectieve positie kan behouden (Groenhuijsen, 2014).

2.4.6 Conclusie

Uit bovenstaande blijkt dat de aanpak bij complexe scheidingen veel uitgaat van positioneren. Er zijn veel kaders en regels waar de jeugdzorgwerker aan vasthoudt en waarbinnen gewerkt wordt. Hierbij is de gedachte dat de jeugdzorgwerker uit de strijd tussen ouders kan blijven en zijn/haar neutrale en objectieve positie kan behouden. Enkel bij het voeren van de gesprekken komt het engageren terug. Omdat jeugdzorgwerker hier dus aan vasthouden, is dit van grote invloed op de manier waarop jeugdzorgwerkers omgaan met conflicten over de omgang (Groenhuijsen, 2014). Het is daarom relevant voor dit onderzoek om dit mee te nemen. Daarnaast is het relevant om dit in het praktijkonderzoek mee te nemen, omdat er dan duidelijk wordt hoe deze aanpak in de praktijk ervaren wordt en dit gerelateerd is aan het engageren en positioneren. In hoofdstuk 3 praktijkonderzoek wordt er daarom hierop teruggekomen.

2.4.7 Spanningsvelden binnen engageren en positioneren

Als jeugdzorgwerker heb je een dubbele rol. Van de ene kant ben je hulpverlener. Van de andere kant heb je ook een gezagspositie. Als hulpverlener ben je er voor de cliënt en sta je als het ware naast hem/haar. Hierin staat engageren centraal. Echter moet je vanuit de gezagspositie ook bepaalde beslissingen nemen waar ouders het niet altijd mee eens zijn. Hierin staat positioneren centraal. Hierdoor lijkt deze dubbele rol paradoxaal. Op een of andere manier moet er een balans in gevonden worden, maar dit is geen gemakkelijke opgave. Sommige jeugdzorgwerkers schieten te veel in de hulpverlenersrol, maar sommige

jeugdzorgwerkers schieten te veel in de gezagspositie. Dit laatste zorgt ervoor dat cliënten zich ongehoord voelen en te weinig betrokken, waardoor ze meer moeite hebben met beslissingen van de jeugdzorgwerkers. Hierdoor ontstaan ook de meeste klachten. Dit is daarom ook het grootste spanningsveld waar een jeugdzorgwerker tegenaan loopt (Van Asperen, 2014).

Uit de literatuur is al gebleken dat een jeugdzorgwerker tegen spanningsvelden aanloopt binnen het engageren en het positioneren (Van Asperen, 2014). Omdat dit van grote invloed is op het werk van een jeugdzorgwerker, is het van belang om dit mee te nemen in het praktijkonderzoek. In hoofdstuk 3 praktijkonderzoek zal hier daarom verder op door worden gegaan.

2.5 Overall conclusie

Al met al is er uit het literatuuronderzoek naar voren gekomen dat er voor kinderen veel negatieve gevolgen zijn verbonden aan het hebben van ouders in een complexe scheiding. Per leeftijdsfase doorlopen kinderen een aantal ontwikkelingsopgaven. Het vervullen van deze ontwikkelingsopgaven op een positieve manier komt echter onder druk te staan (Spruijt & Kormos, 2014). Daarnaast kan er een loyaliteitsconflict ontstaan, wat ook veel negatieve gevolgen voor een kind teweeg brengt. Het is daarom van belang dat ouders hulp krijgen om duidelijke afspraken te maken, zodat het kind toekomt aan zijn eigen ontwikkeling (Driesen, 2012). Dit laat zien waarom het van belang is om te onderzoeken op welke manier een jeugdzorgwerker zich het beste op kan stellen, omdat dit dan ook het werk is van de jeugdzorgwerkers. Zij gaan aan de slag met ouders. Hierin staan de vaardigheden engageren en positioneren centraal. Binnen het engageren is het van belang dat de jeugdzorgwerkers kunnen communiceren en observeren. De jeugdzorgwerker heeft alleen zichzelf om in te zetten als instrument. Binnen het positioneren, zijn er wel meerdere middelen die ingezet kunnen worden, maar ook hierin blijft de houding van de jeugdzorgwerker belangrijk. Het is daarom essentieel voor een jeugdzorgwerker om deze vaardigheden te bezitten (van Montfoort & Slot, 2009).

Binnen complexe scheidingen wordt er gewerkt met de aanpak Complexe Scheidingen. Een methodiek waarbinnen positioneren een grote rol inneemt (Groenhuijsen, 2014). Omdat er nog niet duidelijk is geworden hoe deze methodiek in de praktijk wordt ervaren door zowel jeugdzorgwerkers als cliënten moet dit worden meegenomen in het praktijkonderzoek.

Als laatste heeft de nieuwe jeugdwet veel veranderingen met zich meegebracht, zowel praktisch als inhoudelijk. Het vraagt om een meer engagerende houding van de jeugdzorgwerkers (Clarijs, 2014). Echter is nog niet duidelijk geworden hoe zich dit in de praktijk uit. Daarom zal ook dit mee moeten worden genomen in het praktijkonderzoek.

Hoofdstuk 3 Praktijkonderzoek

3.1 Inleiding

Uit het literatuuronderzoek is naar voren gekomen dat er voor kinderen veel negatieve gevolgen ontstaan als hun ouders in een vechtscheiding verkeren. Het kan van grote invloed zijn op hun algehele ontwikkeling (Feldman, 2012). Daarnaast zijn er ook negatieve gevolgen verbonden aan het niet hebben van contact met een van de ouders (Driesen, 2012). In de nieuwe jeugdwet staat de eigen kracht van het gezin centraal. Er moet meer uit worden gegaan van de eigen kracht van het gezin om er zo voor te zorgen dat kinderen zich veilig en leeftijdsadequaat kunnen ontwikkelen. Dit vraagt of een meer engagerende houding van jeugdzorgwerkers (Clarijs, 2014).

Daarnaast is naar voren gekomen dat de meeste klachten ontstaan, doordat een cliënt zich niet gehoord voelt. De cliënten geven hierbij aan dat een jeugdzorgwerker zich te veel positioneert (Van Asperen, 2014).

Al met al is het duidelijk geworden dat er meer moet worden geëngageerd in plaats van gepositioneerd.

Ondanks dat het literatuuronderzoek al veel nuttige informatie heeft opgeleverd, is het nog niet voldoende om de onderzoeksvraag te beantwoorden. Er is namelijk nog niet duidelijk geworden hoe jeugdzorgwerkers het vinden van de balans tussen engageren en positioneren ervaren en waar zij tegenaan lopen. Daarnaast is het nog niet duidelijk geworden welke handelingswijze volgens cliënten het beste aansluit als er binnen de complexe scheiding conflicten zijn over de omgang. Het is daarom noodzakelijk om een praktijkonderzoek uit te voeren.

Het praktijk onderzoek moet antwoord geven op de volgende deelvragen:

- Tegen welke spanningsvelden loopt een jeugdzorgwerker van Bureau Jeugdzorg Den Bosch aan bij het vinden in de balans tussen engageren en positioneren?
- Welke manier van handelen van een jeugdzorgwerker van Bureau Jeugdzorg Den Bosch sluit volgens cliënten die in een vechtscheiding verkeren en conflicten hebben over omgang het beste aan bij het oplossen van zorgen in de ontwikkeling van hun kinderen die onder toezicht staan?

Daarnaast worden de volgende deelvragen ook verder aangevuld met het praktijkonderzoek:

- Welke maatschappelijke veranderingen zijn van invloed op het engageren en positioneren in het werken met ouders die in een vechtscheiding verkeren?
- Welke middelen/methodieken/gesprekstechnieken in het kader van engageren/positioneren kan een jeugdzorgwerker inzetten in het werken met ouders in een vechtscheiding die in conflict zijn over de omgang?

Door de uitkomsten van het praktijkonderzoek te analyseren, wordt er een antwoord gegeven op bovenstaande deelvragen. Door aan iedere deelvraag een conclusie te verbinden waarbij er wordt teruggekoppeld naar de hoofdvraag, draagt het ook bij aan het beantwoorden van de hoofdvraag:

- 'Hoe kunnen jeugdzorgwerkers binnen de jeugdbescherming van BJZ Den Bosch in het contact met ouders in een vechtscheiding met kinderen in de leeftijd van 0 – 12 jaar, een positionerende opstelling uitstellen in gevallen dat een van de ouders tegenwerkt dat het kind contact heeft met de andere ouder'.

3.2 Onderzoeksoptzet

3.2.1 Onderzoeksbenadering

Voor het bepalen van de onderzoeksbenadering, is er gekeken naar de hoofdvraag en het doel van het onderzoek, omdat dit leidend is voor het onderzoek.

Het doel van het onderzoek is om in kaart te brengen op welke manier jeugdzorgwerkers binnen jeugdbescherming Brabant vestiging Den Bosch in het contact met ouders in een complexe scheiding met kinderen in de leeftijd van 0 – 12 jaar, een positionerende opstelling kunnen uitstellen in gevallen dat een van de ouders tegenwerkt dat het kind contact heeft met de andere ouder.

Om hier achter te komen, is het belangrijk om te kijken naar ervaringen die zowel jeugdzorgwerkers als cliënten hebben met het engageren en positioneren. Er wordt daarom gebruik gemaakt van een evaluatieonderzoek. In een evaluatieonderzoek wordt een methode, situatie, apparaat of systeem geëvalueerd door middel van het inventariseren van ervaringen waarna er gekeken kan worden welke nieuwe manieren ingezet kunnen worden (Heerink, Pinkster-Schalken & Bratti-van der Werf, 2013).

3.2.2 Onderzoeksmethode

Het praktijkonderzoek zal uitgevoerd worden aan de hand van een kwalitatief onderzoek. Het doel van een kwalitatief onderzoek is om informatie te verkrijgen die bruikbare inzichten kan opleveren. Dit zijn geen cijfermatige gegevens (Heerink, Pinkster-Schalken & Bratti-van der Werf, 2013). Bij een kwalitatief onderzoek wordt er aan de geïnterviewden gevraagd welke betekenis de geïnterviewden aan bepaalde situaties geven. Er wordt zo naar de gehele situatie gekeken. Het voordeel van dit onderzoek is dat de gegevens op een open en flexibele manier verwerkt kunnen worden, waardoor er kan worden ingehaakt op onverwachte situaties (Verhoeven, 2014). Er is voor een kwalitatief onderzoek gekozen, omdat dit aansluit bij het doel van dit onderzoek.

De methode die gebruikt wordt om deze gegevens te verkrijgen, zijn interviews. Er wordt gebruik gemaakt van halfgestandaardiseerde interviews. Binnen deze vorm van interviews is er ruimte om zowel open als gesloten vragen te stellen. Het thema waarover informatie moet worden verkregen, wordt ingedeeld in subthema's. Per thema worden een aantal vragen opgesteld, waarbij er begonnen wordt met een open vraag. Vervolgens wordt er zoveel mogelijk informatie verzameld over een subthema, door steeds concretere vragen te stellen. Hiervoor zal er gebruikt worden gemaakt van een interviewschema (Heerink, Pinkster-Schalken & Bratti-van der Werf, 2013).

De interviews worden opgenomen met een voice-recorder, zodat de interviews volledig uitgewerkt kunnen worden en vervolgens gecodeerd kunnen worden.

3.2.3 Codering

Er is gekozen om de interviews te coderen vanuit een topiclijst. Omdat er gebruikt wordt gemaakt van halfgestructureerde interviews, zijn er vooraf vragen opgesteld. Deze vragen zijn ingedeeld in een aantal thema's oftewel topics. Deze topics samen vormen de topiclijst en dit is de basis voor het coderen. Er zal vervolgens een raamwerk worden gemaakt, waarbij in de eerste kolom de deelvragen komen te staan. In de tweede kolom komen de topics te staan. In de derde kolom komen de fragmenten uit de interviews te staan. In de vierde kolom wordt aangegeven of de respondent een positieve of negatieve betekenis aan het topic geeft. Tijdens het plaatsen van de fragmenten in het raamwerk, zal gekeken worden welke andere codes nog toe moeten worden gevoegd. Als alle interviews gecodeerd zijn, zal er gekeken worden of het raamwerk compleet is of dat er nog iets moet worden samengevoegd of aangevuld. Wat belangrijk is, is dat aan het einde gecontroleerd wordt op de betrouwbaarheid en de geldigheid (Migchelbrink, 2007).

3.2.4 Respondenten

De respondenten die benaderd worden voor het onderzoek, kunnen verdeeld worden in twee groepen, namelijk:

- Groep A: zes jeugdzorgwerkers binnen Jeugdbescherming Brabant vestiging Den Bosch

- Groep B: zes ouders met kinderen tussen de 0-12 jaar die in een vechtscheiding verkeren en die ofwel te maken hebben gehad met engageren of met positioneren van een jeugdzorgwerker binnen de ondertoezichtstelling

Groep A

Het schakelen tussen engageren en positioneren staat centraal binnen een ondertoezichtstelling. Dit betekent dat iedere jeugdzorgwerker ermee in aanraking komt. Voor het onderzoek wordt er gekozen om zes jeugdzorgwerkers te interviewen uit hetzelfde team. Dit zijn de zes meest ervaren jeugdzorgwerkers uit dit team, wat ook betekent dat zij allemaal veel ervaring hebben met engageren en positioneren. Om de privacy van de jeugdzorgwerkers te waarborgen, wordt alles geanonimiseerd.

Groep B

Omdat het voor het onderzoek belangrijk is om ook de cliënten te betrekken, zullen er ook zes cliënten geïnterviewd worden. Er is gekozen om ouders te interviewen waarvan de kinderen onder toezicht hebben gestaan of nog steeds staan. Het is gebleken dat dit ook haalbaar is. Er zijn contacten gelegd met de cliëntenraad van Jeugdbescherming Brabant, waarna duidelijk werd dat er vanuit de cliëntenraad twee ouders zijn die bereid zijn om geïnterviewd te worden. Daarnaast is er aan de jeugdzorgwerkers gevraagd of zij cliënten in hun caseload hebben die bereid zijn om geïnterviewd te worden. Uiteindelijk hebben nog vier ouders aangegeven bereid te zijn om geïnterviewd te worden. Uiteraard zal net zoals bij de jeugdzorgwerkers alles geanonimiseerd worden.

3.2.5 Planning

De interviews zullen in maart en april worden afgenomen. De interviews met de jeugdzorgwerkers zullen af worden genomen op kantoor van Jeugdbescherming Brabant in Den Bosch. De interviews met de cliënten zullen ofwel op kantoor van Jeugdbescherming Brabant plaatsvinden, ofwel bij de cliënten thuis. Dit is afhankelijk van de cliënten en waar zij zich het prettigste bij voelen.

Het uitkiezen van een locatie waar de cliënten zich prettig voelen, kan leiden tot een hogere respons, wat ook weer de betrouwbaarheid van de interviews en daarmee het onderzoek verhoogd (Heerink, Pinkster-Schalken & Bratti-van der Werf, 2013).

De interviews zullen ongeveer 30 – 45 minuten duren. Dit is afhankelijk van twee factoren, namelijk de respons van de cliënt en het doorvragen van de onderzoeker.

3.2.6 Gegevensverzameling

De interviews zullen volledig worden uitgewerkt, zodat er een geschreven tekst ontstaat. Deze tekst zal worden samengevat in meerdere codes ofwel begrippen. Deze begrippen worden geordend in een bepaalde volgorde, zodat er structuur ontstaat. Uiteindelijk leidt dit tot het beantwoorden van de deelvragen en zo de hoofdvragen.

Dit kan worden samengevat in 4 fase, namelijk:

1. Exploratie; ontdekken welke codes ofwel begrippen er voorkomen in de tekst
2. Specificatie; codes ofwel begrippen benoemen
3. Reductie; ordenen van begrippen
4. Integratie; structuur aanbrengen (Verhoeven, 2014).

3.2.7 Gegevensverwerking

De gegevens die uit de coderingen naar voren komen, vormen het antwoord op de deelvragen en zullen daarom bij de deelvragen verder worden uitgewerkt. Bovendien wordt er daar de koppeling gemaakt tussen de gegevens uit het praktijkonderzoek en de conclusies uit het literatuuronderzoek.

3.2.8 Gedragscode

Vooraf is de gedragscode bestudeerd en deze wordt meegenomen in het praktijkonderzoek. Het is van belang dat de vijf gedragsregels die in de gedragscode staan worden nageleefd

en in dit onderzoek is daar dan ook rekening mee gehouden. Het onderzoek dient het professionele en maatschappelijke belang. De onderzoeker is gedurende het hele onderzoek respectvol, zorgvuldig en integer geweest. Alle keuzes en het gedrag zijn volledig verantwoord en dit ook terug te lezen in het volledige onderzoek en de manier waarop dit onderzoek is uitgevoerd (Andriessen, Onstenk, Delnooz, Smeijsters & Peij, 2010).

3.3 Uitvoering praktijkonderzoek

Er is contact opgenomen met de voorzitter van de cliëntenraad, omdat er werd verwacht dat de cliënten die in de cliëntenraad zitten, ook zouden openstaan voor het meewerken aan een interview. Er is een mail opgesteld waarin kort werd toegelicht waar het onderzoek zich op richtte en naar welke respondenten gezocht werd. In het begin gaf de voorzitter aan dat hij zes ouders bereid had gevonden om mee te werken. Vervolgens gaf hij aan dat er twee ouders hadden aangegeven dat ze toch niet geïnterviewd wilden worden. Er bleven er toen vier over, maar uiteindelijk kreeg hij met twee ouders geen contact meer, waardoor er nog maar twee ouders overbleven. Dit heeft ertoe geleid dat er aan jeugdzorgwerkers is gevraagd of zij ouders in hun caseload hebben die open stonden voor een interview. Er is weer een mail opgesteld die de jeugdzorgwerkers stuurden naar de ouders waarvan zij verwachtten dat ze bereid zouden zijn om geïnterviewd te worden. In eerste instantie waren van de ouders die benaderd waren, er twee bereid om geïnterviewd te worden. Echter viel er een af, omdat hij weer werk had gevonden en dus geen tijd meer had. Zo waren er in totaal alsnog maar drie ouders die bereid waren om geïnterviewd te worden. Er is toen overlegd met de begeleider van dit onderzoek, omdat het interviewen van drie cliënten de betrouwbaarheid drastisch omlaag zou brengen. Om ervoor te zorgen dat dit onderzoek betrouwbaar genoemd kan worden, is er verder gezocht naar ouders.

Er is daarom nog een andere jeugdzorgwerker benaderd. In zijn caseload waren drie ouders bereid om geïnterviewd te worden, waardoor er in totaal alsnog zes ouders zijn geïnterviewd. Tussentijds is ook overlegd met de begeleiders vanuit het werkveld. De mails die zijn opgesteld, zijn besproken met de begeleiders vanuit het werkveld, voordat ze verstuurd werden. Daarnaast hebben zij meegedacht in hoe er uiteindelijk toch 6 ouders gevonden konden worden die wilden meewerken aan dit onderzoek.

Er is ook gekozen om zes jeugdzorgwerkers te interviewen. Er is gekozen om zes jeugdzorgwerkers te interviewen die al ruime ervaring hebben als jeugdzorgwerkers, zodat ze ook de wisseling van de nieuwe jeugdwet hebben meegemaakt.

De twee cliënten uit de cliëntenraad zijn geïnterviewd op kantoor van Jeugdbescherming Brabant. Drie van de vier cliënten die zijn benaderd via de jeugdzorgwerkers, zijn bij hen thuis geïnterviewd. Er is hierbij rekening gehouden met waar de cliënten zich prettig bij voelden. Uit de literatuur blijkt dat de betrouwbaarheid van de interviews omhoog gaat, als de cliënten zich prettig voelen in de omgeving waar ze geïnterviewd worden (Heerink, Pinkster-Schalken & Bratti-van der Werf, 2013).

De cliënten uit de cliëntenraad zijn het gewend om gesprekken te voeren bij Jeugdbescherming Brabant en daarom vonden zij kantoor een goede plek. De andere cliënten vonden het prettiger om bij hen thuis geïnterviewd te worden en daar is rekening mee gehouden.

De interviews hebben tussen de 29 en 54 minuten geduurd en het afnemen is goed verlopen.

Uiteindelijk is besloten om het zesde interview niet mondeling af te nemen, maar schriftelijk. De cliënt sprak slecht Nederlands en vroeg zelf of het een schriftelijk interview was.

Uiteindelijk is daarom gekozen om het schriftelijk af te nemen. Echter kan er hierdoor minder rekening worden gehouden met de sociale wenselijkheid. De antwoorden van deze cliënt zijn daarom naast de andere interviews gelegd en er is gekeken of de antwoorden totaal anders waren of niet. Er is rekening gehouden bij de verwerking van de resultaten, door deze resultaten minder mee te nemen in de uiteindelijke beantwoording van de onderzoeksvraag, om zo de betrouwbaarheid van het onderzoek niet omlaag te brengen.

Door zowel jeugdzorgwerkers als cliënten te interviewen, kan er een volledig antwoord worden gegeven op de deelvragen, waardoor er ook antwoord op de onderzoeksvraag gegeven kan worden en er aanbevelingen kunnen worden gedaan. Bovendien is het onderzoek controleerbaar en herhaalbaar. Al met al kan er gesteld worden dat dit een betrouwbaar en valide onderzoek is.

3.4 Resultaten respondenten groep A

3.4.1 Inleiding

Groep A zijn de jeugdzorgwerkers. Er is gekozen om 6 jeugdzorgwerkers te interviewen die allen ruim ervaring hebben binnen de jeugdbescherming. Zij hebben tussen ieder tussen de 8 en 20 jaar ervaring. Er is hiervoor gekozen, omdat deze jeugdzorgwerkers veel ervaring hebben met het engageren en het positioneren en zij daarnaast de invoering van de nieuwe jeugdwet hebben meegemaakt. Zij hebben daarom zowel ervaring met de oude als met de nieuwe jeugdwet.

Daarnaast is erop gelet dat de jeugdzorgwerkers verschillende leeftijden hebben. De jeugdzorgwerkers zijn namelijk tussen de 35 en 56 jaar oud. Daarnaast is erop gelet dat er niet alleen vrouwen geïnterviewd werden. Uiteindelijk zijn er 5 vrouwen en 1 man geïnterviewd.

3.4.2 Resultaten

Middelen binnen engageren en positioneren

Voordat er gekeken kan worden naar welke middelen volgens de jeugdzorgwerkers ingezet kunnen worden binnen het engageren en positioneren, is het belangrijk om te kijken naar de definitie die de jeugdzorgwerkers aan engageren en positioneren geven, hoe ze dit terugzien in hun houding en op welke momenten engageren en positioneren van belang zijn.

Ondanks dat de definities vastgelegd zijn in de Deltamethode, geeft iedereen er zijn eigen draai aan.

Wat alle jeugdzorgwerkers aangaven bij het engageren, is dat engageren betekent het aangaan van de samenwerking, de aansluiting vinden met de cliënt en naast de cliënt gaan staan. Daarnaast wordt genoemd het motiveren en stimuleren van de cliënt en de cliënt aanzetten tot meebewegen. Een jeugdzorgwerker noemde een mooie aanvulling hierop, namelijk: *‘Om tot iets te komen, want je wilt eigenlijk zo snel mogelijk weer weg. Dat ze het zelf kunnen. Dat is eigenlijk het belangrijkste’*.

Alle jeugdzorgwerkers geven ook aan dat in de houding het belangrijk is om open te staan voor iedereen. Open staan voor wie de cliënt is en door vragen te stellen erachter te komen wat de cliënt belangrijk vindt en waar de behoeftes van de cliënt liggen. Dit met als doel om de cliënt zelf na te laten denken over wat ze willen bereiken en zo samen doelen te formuleren, binnen de kaders die er liggen. Samenwerking staat hierin centraal, echter geeft een jeugdzorgwerker duidelijk aan dat dit niet betekent dat je vriendjes wordt met de cliënt, maar wel dat je samen met de cliënt aan de slag gaat.

Op de vraag op welke momenten het van belang is om te engageren, zijn de antwoorden van de jeugdzorgwerkers in te delen in twee groepen. Drie jeugdzorgwerkers noemen een aantal concrete momenten, terwijl de andere drie jeugdzorgwerkers dit niet doen. Drie jeugdzorgwerkers geven aan dat het juist bij de start van de ondertoezichtstelling heel belangrijk is, om er zo voor te zorgen dat je mensen meekrijgt. Daarnaast vinden deze jeugdzorgwerkers het heel belangrijk om te engageren als er weerstand ontstaat bij cliënten of als je vastloopt en je niet meer toekomt aan het doel. Ook noemen zij dat het helpend is bij het vergaren van informatie.

De andere drie jeugdzorgwerkers geven juist aan dat het gedurende de hele ondertoezichtstelling belangrijk blijft, omdat je constant de cliënten moet blijven motiveren en naast de cliënten moet blijven staan, zodat je zelf in beweging krijgt en houdt. Een jeugdzorgwerker geeft hierbij het volgende aan: *‘je hebt die dwangmaatregelen wel, maar als*

je die niet nodig hebt is het wel beter. Dat is voor die mensen gemakkelijker, dat is voor jezelf beter en voor de kinderen is het natuurlijk het allerbeste en je laat de ouders het zelf doen'. Dit is ook weer te koppelen aan de positieve ervaringen van de jeugdzorgwerkers met engageren. Ze geven namelijk alle zes aan dat het helpt om de weerstand bij ouders weg te nemen en dat het helpt bij het in beweging krijgen van de ouders. Wat het belangrijkste is bij het engageren, is dat de ouders weer in hun eigen kracht worden gezet en dat dat uiteindelijk ook het doel is, dat de cliënten het weer zelf kunnen. Wat alle zes de jeugdzorgwerkers als negatief ervaren, is dat het engageren ervoor kan zorgen dat de cliënten vergeten dat het het gedwongen kader is en het dan lastig is om als jeugdzorgwerker de positie in te nemen.

Op de vraag welke middelen er ingezet kunnen worden geven de jeugdzorgwerkers allemaal aan dat dit met name jezelf is en dat er niet concrete middelen zijn die ingezet kunnen worden. Met jezelf bedoelen de jeugdzorgwerkers je eigen houding en de manier waarop jij je opstelt. Wat zij als vaardigheden noemen, is goed luisteren naar de cliënt en begrip tonen voor de situatie. Daarbij is het ook belangrijk om gebruik te maken van de expertise, de kennis en de ervaring die je bezit, bijvoorbeeld kennis van gespreksvoering. Wat twee jeugdzorgwerkers ook heel duidelijk noemen, is dat het belangrijk is om jezelf te blijven. Ze geven aan dat cliënten 'speciale antennes' hebben waarmee ze zo door hebben of je jezelf bent of toneel speelt. Het is daarbij ook belangrijk om jezelf goed te kennen, zodat je ook weet waar jouw pijnpunten liggen en dat je weet wat je triggert. Dit hangt ermee samen dat er eigenlijk een soort klik moet zijn met de cliënt. Wat een jeugdzorgwerker hierbij als helpend noemt, is luisteren wat een cliënt belangrijk vindt en dat meenemen in het proces. Dit kan bijvoorbeeld toestaan dat een cliënt een persoon mee mag nemen naar een gesprek. Een ander voorbeeld dat wordt genoemd, is samen met de cliënt het plan van aanpak maken en de cliënt agendapunten laten aandragen in gesprekken. Al met al komt het er dus op neer dat de jeugdzorgwerkers zichzelf inzetten als instrument en dit het enige instrument is dat ze in kunnen zetten om te engageren.

Bij de vraag wat positioneren betekent, geven alle jeugdzorgwerkers aan dat er dan een standpunt of een positie wordt ingenomen. Het betekent stelling innemen en aangeven hoe het gaat gebeuren. Wat ook wordt genoemd, is het bij de kaders blijven en de kaders duidelijk aangeven. Dit allemaal met de overtuiging dat het noodzakelijk is voor het kind. In je houding vinden alle jeugdzorgwerkers het dan belangrijk om duidelijk te zijn, maar om ook open en transparant te blijven en uit te leggen waarom er keuzes worden gemaakt. Het voelt zakelijker aan als engageren.

Alle jeugdzorgwerkers geven hetzelfde antwoord als het gaat om het moment waarop positioneren heel belangrijk is, namelijk als de veiligheid van het kind in het geding komt en als een kind bedreigd wordt in zijn/haar ontwikkeling. In deze situaties kan het zowel zijn dat de ouders hiervoor zorgen, doordat ze het belang van het kind uit het oog verliezen of het kind daadwerkelijk onveilig is bij zijn/haar ouders. Het kan ook zijn dat het kind een gevaar is voor zichzelf en de jeugdzorgwerker daarom moet positioneren. In deze situaties is het overduidelijk dat er gepositioneerd moet worden. Er zijn echter ook situaties waarin dat het niet zo duidelijk is. Dit zijn volgens alle jeugdzorgwerkers de situaties waarin er niet voldoende verandering komt. Er moet dan worden besloten dat de jeugdzorgwerker op een bepaald moment de positie in moet gaan nemen, om de nodige verandering teweeg te brengen. Dit is ook meteen wat alle jeugdzorgwerkers met name als positief ervaren: dingen af kunnen dwingen als die noodzakelijk zijn voor het kind. Daarnaast kan het voor meer helderheid en duidelijkheid zorgen. Iedereen weet immers wat er gaat gebeuren en dat brengt mensen weer meer op de weg naar het doel toe.

Wat echter als negatief wordt ervaren door alle jeugdzorgwerkers, is dat het veel weerstand op kan roepen bij cliënten en kan zorgen voor escalatie. In sommige situaties kan het voor klachten zorgen. Daarbij vult een jeugdzorgwerker aan dat het de laatste troef is die je kunt uitspelen. Het kan de samenwerkingsrelatie verslechteren. Echter geeft een jeugdzorgwerker

aan dat het aan de andere kant nooit uit de lucht komt vallen en de cliënten weten waarom de jeugdzorgwerker dit nu doet. Desondanks kan het wel voor weerstand zorgen.

In tegenstelling tot bij het engageren, geven alle jeugdzorgwerkers aan bij het positioneren wel een aantal concrete middelen te hebben die ze kunnen inzetten. Ze noemen namelijk het inzetten van brieven, het laten vastleggen van een omgangsregeling, het geven van een aankondiging schriftelijke aanwijzing, het geven van een schriftelijke aanwijzing, het verzoek om de schriftelijke aanwijzing te bekrachtigen, het verzoek om de ondertoezichtstelling te verlengen en een verzoek machtiging uithuisplaatsing.

Daarnaast blijft het inzetten van jezelf ook belangrijk volgens de jeugdzorgwerkers. Ook middels gesprekstechnieken kun je je positioneren in gesprekken. Dit is afhankelijk van je houding, de manier waarop je iets neerzet en hoe iets wordt verwoord.

Vervolgens is er gevraagd naar de handelingswijze van jeugdzorgwerkers in het werken met ouders die in een complexe scheiding verkeren. Een jeugdzorgwerker noemt hierbij de aanpak Complexe Scheidingen. Deze jeugdzorgwerker geeft aan dat er gezamenlijke gesprekken plaatsvinden, dat de communicatie via de mail gaat en met de jeugdzorgwerker in cc, dat er agendapunten worden ingebracht en het allerbelangrijkste dat het kind centraal wordt gesteld. De andere vijf jeugdzorgwerkers noemen deze aanpak niet, maar geven wel aan dat ze op dezelfde manier als hierboven staat beschreven aan de slag gaan. Een jeugdzorgwerker geeft aan in het mailen in cc heel strikt te zijn. Op het moment dat er een mail binnenkomt van de ene ouder die niet naar de andere ouder is gestuurd, wordt die niet beantwoord. Er wordt dan een mail gestuurd naar beide ouders dat er pas antwoord komt als de mail naar beide ouders wordt gestuurd.

De andere vijf jeugdzorgwerkers benoemen dat het ook belangrijk is om de ouders bewust te maken van hun gedrag en de strijd en wat de impact daarvan is op de ontwikkeling van de kinderen. De ouders krijgen hierover uitleg en een filmpje te zien. Een andere jeugdzorgwerker geeft aan dat als het te ingewikkeld is, er andere hulpverlening wordt ingezet om daarmee te proberen om ouders uit de strijd te krijgen.

Het belangrijkste in het werken met ouders in een complexe scheiding is volgens alle jeugdzorgwerkers dat het gaat om de kinderen en dat de kinderen centraal worden gesteld. Het is hierin belangrijk om ervoor te zorgen dat de ouders het weer zelf gaan doen en samen gaan overleggen en afspraken maken. Voor de jeugdzorgwerkers is het belangrijk om transparant te werken.

Er komen volgens alle zes de jeugdzorgwerkers regelmatig conflicten voor over de omgang.

De omgang wordt volgens de jeugdzorgwerkers door ouders als machtsmiddel gebruikt om elkaar tegen te werken. Wat zij daar allemaal in doen, is weer het gezamenlijk gesprek aangaan en daarin heel duidelijk benoemen dat het om de kinderen gaat en aan de orde stellen hoe dit wel niet moet zijn voor het kind. Alle jeugdzorgwerkers geven aan op een engagerende manier te starten. Ze benoemen dat ze het vervelend vinden voor de ene ouder en dat ze het vervelend vinden voor de andere ouder, maar dat het gaat om de kinderen en dat we naar het hier en nu moeten kijken. Twee jeugdzorgwerkers geven aan andere hulpverlening in te gaan zetten op het moment dat er niks wordt bereikt met de gezamenlijke gesprekken. Een van deze jeugdzorgwerkers geeft heel duidelijk aan dat je als jeugdzorgwerker geen hulpverlener bent, maar coördinator van de hulpverlening.

Daarnaast geven alle jeugdzorgwerkers wel aan dat op het moment dat het niet meer goed is voor het kind, ze overgaan tot positioneren, omdat er in het belang van het kind een besluit moet komen. Drie jeugdzorgwerkers noemen dat er op een engagerende manier gepositioneerd moet worden, waarmee de jeugdzorgwerkers bedoelen dat er wel licht gestuurd kan worden, maar zonder daadwerkelijk machtsmiddelen in te zetten, zoals een verzoek aan de rechtbank.

Soms komt het voor dat een van de ouders niet wil dat het kind contact heeft met de andere ouder. Vier jeugdzorgwerkers geven aan dat ze dan weer het gesprek aan gaan met ouders

en de zorgen van de ouder die geen contact wil aanhoren, omdat vervolgens te gaan onderzoek of die zorgen gegrond zijn. In de basis vinden alle jeugdzorgwerkers dat het kind recht heeft op contact met beide ouders en in hun ervaring kan dit in de meeste gevallen ook, dus daar gaan ze dan ook naartoe werken. Het is daarnaast slecht voor de ontwikkeling van een kind als er geen contact is.

Een jeugdzorgwerker geeft heel duidelijk aan dat er in deze situaties niet gepositioneerd moet worden. De ouders moeten zelf aan de slag gaan en hier zet deze jeugdzorgwerker dan soms andere hulpverlening voor in. Ook hier noemt een jeugdzorgwerker weer de term 'op een engagerende manier positioneren', waarmee ook weer wordt bedoeld licht sturen, maar geen machtsmiddelen inzetten zoals een schriftelijke aanwijzing. Een jeugdzorgwerker geeft daarbij ook aan dat het geven van een schriftelijke aanwijzing niet altijd helpend is en het resultaat wat je hoop te bereiken teweeg brengt.

Het onderliggende streven van alle jeugdzorgwerkers hierbij is dat een kind contact moet hebben met beide ouders. Dit is de basis, echter geven ze aan dat er wel uitzonderingen zijn. Het lastige is met name dat de strijd tussen ouders blijft bestaan en soms alleen maar heftiger wordt, waardoor het kind klem komt te zitten. Het is dan de vraag of het niet beter is voor het kind om in ieder geval tijdelijk de omgang stop te zetten, zodat het kind rust krijgt.

Een jeugdzorgwerker geeft hiervan een mooi voorbeeld. Een ouder heeft aan deze jeugdzorgwerker gevraagd of jeugdzorg niet te lang bezig is met kijken of omgang mogelijk is. Dit laat zien dat het punt waarop het soms beter is om te stoppen, heel moeilijk te bepalen is. De jeugdzorgwerkers geven echter aan dat het streven nog steeds moet zijn omgang met beide ouders.

Een tussenoplossing is volgens drie jeugdzorgwerkers om tijdelijk begeleide omgang doen, omdat er dan wel omgang is, maar er ook rekening wordt gehouden met de zorgen van de andere ouder door er iemand bij te laten zijn. Ook hiervoor kan hulpverlening worden ingezet. Ook al zijn ouders onbetrouwbaar en komen ze niet, dan nog leert het kind iets over die ouders en kan het kind een beeld opbouwen en dit is waar het om gaat.

Invloed van maatschappelijke veranderingen

Er is aan de jeugdzorgwerkers gevraagd op welke manier de nieuwe jeugdwet die op 1 januari 2015 is ingegaan van invloed is op hun werk. Er is hierbij een onderscheid gemaakt tussen de praktische beïnvloeding en de inhoudelijke beïnvloeding.

Op de vraag welke praktische beïnvloeding de nieuwe jeugdwet heeft, geven alle jeugdzorgwerkers aan dat er een hoop taken weg zijn gevallen en zijn overgeheveld naar de gemeente. Voorheen was er de toegang die bij het toenmalige Bureau Jeugdzorg hoorde. Deze vrijwillige tak hoort nu bij de gemeente. Daarnaast loopt de indicering van zorg nu via gemeente. Hierdoor is er een stuk regie weggenomen bij het toenmalige Bureau Jeugdzorg. De gemeente blijft daarbij regievoerder in de casussen die bij Jeugdbescherming Brabant komt, dus binnen de ondertoezichtstellingen. Het idee daarbij is dat een casus van het wijkteam van de gemeente afkomt en op het moment dat de casus terug kan, de medewerker van het wijkteam van de gemeente nog op de hoogte is. Echter geeft een jeugdzorgwerker aan dat dit in de praktijk voor onduidelijkheid zorgt bij iedereen.

Wat er tegenstrijdig is in de antwoorden van de jeugdzorgwerkers en wat meteen aansluit bij de inhoudelijke veranderingen, is dat één jeugdzorgwerker heel duidelijk aangeeft dat de nieuwe jeugdwet voor deze jeugdzorgwerker meer vraagt om te positioneren. Hierbij wordt aangegeven dat een ondertoezichtstelling maar maximaal 2 jaar mag duren en dit vraagt om te positioneren, omdat anders dit termijn niet kan worden gehaald. Een andere jeugdzorgwerker geeft juist aan dat het meer vraagt om te engageren, omdat er veel meer uit moet worden gegaan van de eigen kracht van gezinnen en hun netwerk. Er moet in samen met het gezin gekeken kan worden wat ze zelf kunnen regelen, eventueel samen met hun netwerk. De andere vier jeugdzorgwerkers sluiten bij dit laatste aan: meer engageren. Echter wordt hier wel bij benoemd dat dit vaak lastig is, omdat de gemeente de casussen te lang bij zich houden, waardoor de mensen al zo lang met hulpverlening bezig zijn, dat ze een soort van aversie hebben gekregen. Daarnaast geven deze vier jeugdzorgwerkers aan dat ze heel

erg bezig zijn met het zoeken naar hoe dit praktisch haalbaar is. Hiermee bedoelen ze dat er niet de tijd is om constant te engageren in het gezin en dat er daarom maar andere hulpverlening wordt ingezet of er gepositioneerd wordt, terwijl dit niet het beste op die momenten.

Wat betreft de balans tussen engageren en positioneren, is de verandering volgens de jeugdzorgwerkers dat de nadruk meer op engageren komt te liggen, maar dat dit nog niet altijd praktisch haalbaar is qua tijd. Daarbij geeft een jeugdzorgwerker aan dat de jeugdzorgwerkers wellicht nog niet voldoende geschoold zijn in het zoeken van de balans in wat kan er bij het gezin gelaten worden, maar wel met het doel om de ontwikkeling van het kind te verbeteren. Hierbij komt terug dat een jeugdzorgwerker verantwoordelijk is en dat een jeugdzorgwerker duidelijk het idee heeft dat jeugdzorgwerkers angstiger zijn geworden door de kans om voor het SKJ te komen.

Wat betreft het werken met ouders die in een complexe scheiding verkeren, geven alle jeugdzorgwerkers aan dat de handelingswijze hierin niet is aangepast door de nieuwe jeugdwet. Ze volgen hierin de aanpak Complexe Scheidingen.

Spanningsvelden binnen engageren en positioneren

Als laatste is er aan de jeugdzorgwerkers gevraagd tegen welke spanningsvelden zij aanlopen binnen het engageren en positioneren. Hierbij is er een onderscheid gemaakt tussen het werken met ouders in een complexe scheiding en het positioneren en engageren in het algemeen.

In het werken met ouders in een complexe scheiding en het werken volgens de aanpak complexe scheidingen, geven alle jeugdzorgwerkers aan dat er meer gepositioneerd wordt. Het spanningsveld is met name dat de ene ouder het ene zegt en de andere ouder het andere en ze dan naar de jeugdzorgwerker kijken. Er wordt dan toch vaker een positie ingenomen. Daarbij geven alle jeugdzorgwerkers aan dat de aanpak Complexe Scheidingen ook voor een deel positioneren is, omdat er hele duidelijke regels worden gesteld. Namelijk deelnemen aan gezamenlijke gesprekken en alle communicatie via de mail. Dit is allemaal al vastgelegd en daarmee wordt er ook gepositioneerd.

Wat alle jeugdzorgwerkers noemen bij het engageren en het positioneren in het algemeen aangegeven, is het de middelen om te positioneren niet voldoende zijn. Het geven van een schriftelijke aanwijzing bijvoorbeeld, wordt door een jeugdzorgwerker de laatste troef genoemd. Op het moment dat de schriftelijke aanwijzing bekrachtigd is door de rechter en het nog niet zorgt voor het gehoopte resultaat, zijn er geen andere middelen meer die ingezet kunnen worden en dan loopt het soms vast. Drie jeugdzorgwerkers zouden daarom graag meer middelen zien die daarna nog kunnen worden ingezet, terwijl één jeugdzorgwerker heel duidelijk aangeeft nog een middel te willen die voor de schriftelijke aanwijzing kan worden ingezet. Hierbij komt deze jeugdzorgwerker weer terug op het op een engagerende manier positioneren. In deze context bedoelt de jeugdzorgwerker dat met het inzetten van dit extra middel, er een waarschuwing aan de ouders kan gegeven worden, zonder meteen te stoppen met engageren, maar om wel beweging te veroorzaken. Daarnaast noemt een jeugdzorgwerker de klachtgevoeligheid als spanningsveld. Klachten kosten veel tijd, terwijl de aandacht ergens anders op gefocust zou moeten worden. Als laatste lopen drie jeugdzorgwerkers tegen het spanningsveld aan tussen het engageren en het positioneren. Hiermee bedoelen ze het moment waarop er moet worden besloten dat engageren niet meer voldoende is en er gepositioneerd moet worden. Echter zijn de andere drie jeugdzorgwerkers ervan overtuigd dat het met engageren ook lukt, alleen kan dit iets langer duren.

Op de vraag waar de nadruk op moet liggen, geven twee jeugdzorgwerkers duidelijk aan dat de nadruk op engageren moet liggen en dat het positioneren alleen op de momenten moet dat de veiligheid van het kind in het geding komt en er acuut gehandeld moet worden. Dan nog vinden ze dat het positioneren op een engagerende manier moet. Twee

jeugdzorgwerkers sluiten hier deels bij aan, door aan te geven dat engageren belangrijk is en dat het positioneren ook op een engagerende manier moet gebeuren. Een jeugdzorgwerker geeft aan dat het heel duidelijk een balans moet zijn en de laatste jeugdzorgwerker geeft aan dat het begin met name engagerend moet zijn en er naderhand meer gepositioneerd moet worden.

Wat betreft het engageren en positioneren als er conflicten zijn over de omgang, is hierin het spanningsveld dat ouders meestal lijnrecht tegenover elkaar staan en het dan de vraag is of er nog geëngageerd of gepositioneerd moet worden. Twee jeugdzorgwerkers geven heel duidelijk aan dat er dan gepositioneerd moet worden, terwijl de andere vier jeugdzorgwerkers eerst het gesprek aan willen gaan.

Als de jeugdzorgwerkers gevraagd wordt of er te snel wordt gepositioneerd, geven drie jeugdzorgwerkers duidelijk aan dat ze denken van wel. De reden die twee jeugdzorgwerkers hiervoor geven, is dat ze denken dat de jeugdzorgwerkers die dit doen verwachten dat dit sneller resultaten oplevert. De andere jeugdzorgwerker geeft aan dat dit door de nieuwe jeugdwet komt. Ook wordt genoemd dat dit te maken heeft met de ervaring die iemand heeft. Iemand met meer ervaring kan beter blijven engageren, terwijl iemand met minder ervaring meer aan de kaders vasthoudt en positioneert. De andere drie jeugdzorgwerkers hebben niet de ervaring dat er te snel wordt gepositioneerd, maar spreken daarbij alleen voor zichzelf. Ze kunnen zich voorstellen dat dit soms wordt gedaan vanwege de tijdsdruk, maar ze benoemen ook dat dit per persoon verschillend is.

3.5 Conclusie respondenten groep A

Concluderend kan er gesteld worden dat jeugdzorgwerkers voor een moeilijke taak staan als het gaat om het engageren en het positioneren en omgaan met de spanningsvelden tussen deze twee vaardigheden. Wat wel duidelijk is geworden, is dat deze twee vaardigheden beide noodzakelijk zijn. Hiervoor zetten de jeugdzorgwerkers zichzelf in. Met name bij het engageren is jezelf het enige instrument wat je in kan zetten. Jouw houding, jouw kennis en jouw mate van gespreksvoering zijn hierin belangrijk. Het kan ervoor zorgen dat een cliënt gaat meebewegen. Het doel is ook om met de cliënt de samenwerking aan te gaan. Het kan ook helpen bij weerstand van ouders om deze te verminderen. Het belangrijkste echter is dat cliënten in hun kracht worden en het ervoor zorgt dat cliënten het zelf weer kunnen.

Voor het positioneren zijn er wel concrete middelen die ingezet kunnen worden, bijvoorbeeld een schriftelijke aanwijzing of een verzoek aan de rechtbank voor omgang, verlenging ondertoezichtstelling of machtiging uithuisplaatsing. Daarnaast blijft het inzetten van jezelf ook bij het positioneren belangrijk. Positioneren is noodzakelijk op het moment dat de veiligheid van het kind of de ontwikkeling van het kind in het geding komt.

De spanningsvelden liggen met name bij het positioneren, namelijk bij de vraag wanneer er over moet worden gegaan tot positioneren. Ook echter bij het feit dat de jeugdzorgwerkers vinden dat er te weinig middelen zijn om te positioneren.

Vooraf in het werken met ouders die in een complexe scheiding verkeren komen deze spanningsvelden terug, omdat ouders in deze situaties vaak lijnrecht tegenover elkaar staan. Ook met name als er conflicten zijn over de omgang is dit aan de orde. Over hoe hier mee omgegaan moet worden, zijn de meningen van de jeugdzorgwerkers verdeeld.

Daarnaast heeft de nieuwe jeugdwet het werk zowel praktisch als inhoudelijk beïnvloedt. De grootste praktische verandering is dat de gemeentes nu de regiehouder zijn en dat ook het indiceren van zorg via de gemeente loopt, wat in de praktijk voor langere wachtlijsten heeft gezorgd. De grootste inhoudelijke verandering is dat de nadruk meer op de eigen kracht van het gezin moet liggen, wat dus aansluit bij het engageren. Echter is er ook een jeugdzorgwerker die aangeeft dat er juist meer gepositioneerd moet worden vanwege de tijdsdruk.

3.6 Resultaten respondenten groep B

3.6.1 Inleiding

Groep B zijn de cliënten. Er is gekozen om 6 ouders te interviewen, omdat ouders degene zijn waarbij de complexe scheiding speelt en waarbij dus conflicten over de omgang kunnen ontstaan. Omdat het onderzoek zich enkel bezig houdt met kinderen tot 12, is er bewust gekozen om geen kinderen te interviewen, omdat zij nog te jong zijn en volgens de wet ook nog geen inspraak hebben.

Daarnaast is erop gelet dat de cliënten verschillende leeftijden hebben. De cliënten zijn tussen de 35 en 44 jaar oud. Daarnaast is erop gelet dat er zowel mannelijke als vrouwelijke cliënten werden geïnterviewd. Uiteindelijk zijn er 4 vrouwen en 2 mannen geïnterviewd. Omdat een van de cliënten slecht Nederlands spreekt, is er in afstemming met deze cliënt besloten dat er schriftelijk antwoord wordt gegeven op de vragen. Er is telefonisch met de cliënt afgestemd waar het onderzoek zich op richt en waar de vragen over gaan. Vervolgens zijn via de mail de vragen naar de cliënt verstuurd en heeft de cliënt de antwoorden via de mail teruggestuurd.

3.6.2 Resultaten

Middelen binnen engageren en positioneren

Uit de antwoorden van de cliënten is naar voren gekomen dat de cliënten te maken hebben gehad met de aanpak Complexe Scheidingen en met de schriftelijke aanwijzing.

Vier van de zes cliënten hebben te maken gekregen met de aanpak Complexe Scheidingen. De andere twee cliënten hebben wel gezamenlijke gesprekken gevoerd, maar er is niet nadrukkelijk naar hen toe genoemd dat dit volgens de aanpak Complexe Scheidingen gebeurde.

De vier cliënten die te maken hebben gehad met de aanpak Complexe Scheidingen, geven aan erg ontevreden te zijn hierover. Wat zij allemaal aangeven, is dat er door gebruik te maken van een methodiek, er heel erg wordt vastgehouden aan regels en kaders. Er is geen ruimte om hier vanaf te wijken. Wat deze vier cliënten hier ook bij benoemen, is dat er niet gekeken wordt naar de persoonlijke situatie van het gezin. Binnen de aanpak is er geen ruimte om naar het verleden te kijken. Er is geen ruimte om te onderzoeken waarom bepaalde dingen lopen zoals ze lopen, bijvoorbeeld omtrent de omgang. Volgens deze cliënten wordt er te erg vastgehouden aan de aanpak, terwijl de aanpak niet passend en niet werkend is. Wat deze cliënten ook benoemen namelijk, is dat de aanpak juist de strijd in stand houdt. Doordat ouders constant gedwongen worden om bij elkaar aan tafel te gaan zitten, blijft de strijd bestaan. Wat juist belangrijk is, is dat er in het begin afspraken worden gemaakt en dat er daarna niet meer zo wordt gehamerd op de communicatie. Deze vier cliënten benoemen dat ze niet voor niks uit elkaar zijn gegaan en dat het heel moeilijk wordt om ouders het ergens over eens te laten worden. Het houdt de strijd in stand en dit maakt het juist erger voor de kinderen, omdat ze de onrust blijven voelen. Deze cliënten geven ook aan dat het de looptijd van de ondertoezichtstelling veel langer maakt en dat het dus veel korter kan duren, als er niet zo wordt vastgehouden aan die gezamenlijke gesprekken en dus de methodiek. De twee cliënten die ook gezamenlijke gesprekken hebben gevoerd, geven hier hetzelfde over aan als de andere vier cliënten die ervaring hebben met de aanpak Complexe Scheidingen.

Wat betreft de schriftelijke aanwijzing, geven vier cliënten aan dat hun ex-partner deze een of meerdere heeft gekregen, maar dat ze zelf nooit een schriftelijke aanwijzing hebben gekregen. Één cliënt geeft aan wel een schriftelijke aanwijzing te hebben gekregen. De cliënten waarbij de ex-partner een of meerdere schriftelijke aanwijzingen heeft gekregen, geven aan dat het totaal niet zinvol is geweest. Ze geven aan dat een schriftelijke aanwijzing maar op één ding gericht kan zijn, bijvoorbeeld meewerken aan een bepaalde vorm van hulpverlening. Voor ieder ding moet daarom weer een schriftelijke aanwijzing worden gegeven en zo blijf je doorgaan. Daarnaast geven de cliënten aan dat hun ex-partners zich

er niet aan hielden en daar vervolgens geen consequentie aan verbonden zat. Ook al werden de schriftelijke aanwijzingen bekrachtigd, dan nog had het geen effect. De cliënt die zelf de schriftelijke aanwijzing heeft gekregen, geeft aan dat er geen kant meer op kon worden gegaan na het krijgen van de schriftelijke aanwijzing. De cliënt heeft zich eraan gehouden.

Handelen jeugdzorgwerkers

Als er aan de cliënten gevraagd wordt wat zij belangrijk vinden in de handelingswijze van een jeugdzorgwerker, zijn er een aantal dingen die alle cliënten aangeven. Wat ze als eerste noemen, is dat er na lange tijd afgestapt is van de vaste aanpak en dat er meer werd gekeken wat er nodig was in de persoonlijke situatie van de cliënten. Vanaf toen is het verbeterd geven alle cliënten aan. Wat hiermee samenhangt, is dat alle cliënten aangeven dat de jeugdzorgwerker moet aansluiten bij wie de cliënt is en bij de situatie. Een cliënt geeft aan dat er door Jeugdbescherming Brabant rekening wordt gehouden met de jeugdzorgwerker die ze aan een gezin koppelen. Deze cliënt ervaart dat als heel prettig. Daarnaast geven alle cliënten aan dat ze van de jeugdzorgwerker verwacht dat ze eerlijk, transparant en to the point zijn.

Wat één cliënt daarnaast ook benoemt, is dat de jeugdzorgwerker de intelligentie moet bezitten en daarbij ook juridische kennis moet bezitten. Deze cliënt geeft aan dat in zijn ervaring niet veel jeugdzorgwerkers kennis hierover bezitten.

Wat alle cliënten als negatief ervaren, is dat ze als een en hetzelfde worden behandeld. Hierbij komen de cliënten weer terug op de aanpak. Daaraan wordt vastgehouden en er wordt niet onderzocht waarom de cliënten zich op een bepaalde manier opstellen en waarom het zover is gekomen. Daaraan hangt ook vast dat alle cliënten het te lang vinden duren totdat de jeugdzorgwerker stopt met vasthouden aan de aanpak. Één cliënt noemt het 'te lang aantobben'. De cliënten verlangen van de jeugdzorgwerkers dat ze sneller hun positie innemen en beslissen dat er gestopt moet worden met het werken volgens de aanpak. Wat één cliënt als negatief benoemt, is dat de jeugdzorgwerkers te weinig tijd hebben, doordat het binnen de organisatie slecht geregeld is. Volgens deze cliënt kan het werk veel efficiënter worden ingedeeld, waarmee tijd wordt bespaard en tijd kan besteed worden aan het verdiepen in zaak, wat weer aansluit bij wat de andere cliënten benoemen. Deze cliënt merkte dat de jeugdzorgwerker te druk was en kreeg niet het gevoel dat de jeugdzorgwerker serieus met de zaak bezig was, omdat alles lang duurde.

Wat deze cliënt ook aangeeft, is dat er naar de hele organisatie gekeken moet worden en dat er dingen moeten worden aangepast. Deze cliënt is van mening dat er naar andere organisaties moet worden gekeken, niet alleen binnen Nederland maar wereldwijd om te kijken die organisaties het doen. Deze cliënt is van mening dat het organisatorisch binnen Jeugdbescherming Brabant niet goed geregeld is.

Wat de cliënten dan ook graag willen zien in de handelingswijze van de jeugdzorgwerker, is dat de jeugdzorgwerker zich aan moet passen aan de mensen die de jeugdzorgwerker voor zich krijgt en per situatie moet kijken wat nodig is. En dat de jeugdzorgwerker dit samen met de cliënt moet doen, zodat er veel beter de samenwerking ontstaan. Wat een cliënt ook heel duidelijk benoemt, is dat de jeugdzorgwerker de cliënt moet accepteren zoals die is. Er moet niet vast worden gehouden aan bestaande methodieken of protocollen. Volgens alle cliënten gaat het om de kinderen en moet daar naar worden gekeken en bij worden aangesloten en dat staat niet in de boeken. Een cliënt geeft aan: *'ik probeer gewoon mijn kuikens te beschermen'*, waarmee de cliënt bedoelt dat er gekeken moet worden naar wat een kind voelt en nodig heeft en dat een kind beschermd moet worden. Hier moet een jeugdzorgwerker bij aansluiten volgens deze cliënt.

Als er vervolgens wordt gevraagd wat de cliënten belangrijk vinden in de houding van de jeugdzorgwerkers en in het contact, benoemen ze allemaal ook hierbij dat het belangrijk is dat een jeugdzorgwerker eerlijk is en de cliënt accepteert voor wie die persoon is. Daarbij

vinden alle cliënten het belangrijk dat de jeugdzorgwerker begrip toont. Ook hierbij is het belangrijk volgens de cliënten om to the point te zijn en duidelijk te zijn in welke stappen de jeugdzorgwerker gaat zetten. Het is niet alleen belangrijk om aan te geven welke stappen er gezet gaan worden, maar om deze stappen ook daadwerkelijk uit te voeren. Afspraken nakomen is heel belangrijk voor de cliënten, omdat dit bijdraagt aan de mate waarin de cliënten zich gehoord voelen en serieus genomen voelen.

Vervolgens is de cliënten uitgelegd wat engageren en positioneren betekent en is aan de cliënten gevraagd waar zij vinden waar de nadruk op moet liggen. Vijf cliënten geven aan dat de nadruk op engageren moet liggen. Deze vijf cliënten geven aan dat als de jeugdzorgwerker zich meteen had gepositioneerd, er niets zou worden bereikt. Echter geven ze wel heel duidelijk aan dat er naar hun ex-partner meer had moeten worden gepositioneerd.

Het streven van alle cliënten is dat een kind contact moet hebben met beide ouders, echter vinden de cliënten wel dat er in de basis naar het belang van het kind moet worden gekeken. Hier kan een verschil tussen zitten. Als de strijd in stand wordt gehouden, mede door Jeugdbescherming Brabant, is het volgens de cliënten beter om de omgang te stoppen, zodat een kind rust krijgt. Het streven is omgang, maar er moet constant gekeken worden hoe het kind reageert en wat voor het kind belangrijk is. Dit is dus weer afhankelijk van ieders situatie en daar moet een jeugdzorgwerker dan ook meer naar kijken.

Op de vraag wat de cliënten nog meer als negatief hebben ervaren, gaven vijf cliënten aan de wisseling in gezinsvoogden. Deze vijf cliënten begrijpen dat er voor een deel niets aan te doen is. Er worden mensen ontslagen of mensen gaan zelf weg of met zwangerschapsverlof, maar wat ze met name vervelend hebben gevonden, is het feit dat de overdracht tussen de gezinsvoogden niet op een goede manier heeft plaatsgevonden. De nieuwe gezinsvoogden begonnen volgens de cliënten weer bij stap 1. Ze lazen niet het volledig dossier en waren niet van alle belangrijke dingen op de hoogte. Deze vijf cliënten geven aan dat dit voelde alsof dat ze niet serieus genomen werd. Hierbij sluit ook aan dat de jeugdzorgwerkers te weinig tijd hebben. Ze krijgen volgens de cliënten te veel zaken op hun bordje, waardoor de jeugdzorgwerkers niet voldoende tijd in de zaken kunnen steken. Dit hebben de cliënten als vervelend ervaren.

Invloed van maatschappelijke veranderingen

Als laatste is de cliënten gevraagd of de invoering van de nieuwe jeugdwet van invloed is geweest op het handelen van de jeugdzorgwerker. Twee cliënten geven aan de invoering gemerkt te hebben, maar niet in de handelingswijze van de jeugdzorgwerkers. Een cliënt geeft aan dat het krijgen van hulp veel langer duurt. De wachtlijsten zijn veel langer geworden. De andere cliënt geeft dit ook aan, maar benoemt ook dat het hele proces is vertraagd, omdat niemand precies wist hoe alles eruit kwam te zien en niemand daardoor durfde te handelen.

In het handelen van de jeugdzorgwerker heeft geen cliënt verschil gemerkt.

Een cliënt noemt wel een andere maatschappelijke verandering die van invloed is, namelijk het ontstaan van een andere rolverdeling. Hiermee bedoelt de cliënt dat er tegenwoordig makkelijker tegen een scheiding wordt aangekeken. Daarbij komt ook dat de vaders meer betrokken zijn bij de opvoeding, terwijl dit voorheen minder was.

3.7 Conclusie respondenten groep B

Concluderend kan er gesteld worden dat er grote fundamentele dingen zijn die de cliënten graag anders zouden zien in de handelingswijze van een jeugdzorgwerker. Er zijn ook dingen die ze op dit moment al als positief ervaren, maar ze zijn het niet eens met de huidige handelingswijze.

Met name omtrent de aanpak bij Complexe Scheidingen zijn de cliënten erg duidelijk in hun mening dat ze niet tevreden zijn hierover. Ze vinden over het algemeen dat er te veel wordt

vastgehouden aan protocollen en vastgestelde kaders en dat er te weinig wordt gekeken naar de persoonlijke situatie. Hier zien zij gebreken liggen. Volgens de cliënten houdt Jeugdbescherming Brabant de strijd tussen ouders in stand en dit is ten nadele van het kind. Als er meer wordt gekeken naar de persoonlijke situatie en daarbij wordt aangesloten, kan een ondertoezichtstelling veel korter duren volgens de cliënten.

Daarnaast geven de cliënten heel duidelijk aan dat de wisseling in gezinsvoogden en met name de overdrachten tussen de gezinsvoogden niet goed is geregeld. Ze vinden het begrijpelijk dat een wisseling niet voorkomen kan worden, maar de overdrachten kunnen wel beter worden geregeld. Dit draagt bij aan het feit dat ze zich niet serieus genomen voelen en het idee krijgen dat ze iedere keer weer bij stap 1 moeten beginnen en zo dus niet vooruit komen.

3.8 overall conclusie

Als er gekeken wordt naar de resultaten van respondenten groep A en respondenten groep B, zijn er een aantal punten die overeenkomen, maar ook een aantal punten die verschillen van elkaar.

Als het gaat om het engageren en het positioneren, kijken zowel de jeugdzorgwerkers als de ouders er op dezelfde manier tegenaan. Voor het engageren zetten de jeugdzorgwerkers zichzelf in en dit laten ze zien in hun houding door onder andere goed te luisteren naar de ouders. Dit is ook wat de ouders aangeven dat ze belangrijk vinden in de houding van de jeugdzorgwerker. Omtrent het positioneren geven de jeugdzorgwerkers aan dat er dan duidelijk een positie wordt ingenomen. Dit is ook wat de ouders in de praktijk ervaren en wat weerstand op kan roepen. Dit is ook wat de jeugdzorgwerkers als negatief ervaren aan het positioneren.

Waar de meningen duidelijk over verdeeld zijn, is de aanpak Complexe Scheidingen. De jeugdzorgwerkers houden aan deze aanpak vast, terwijl de cliënten deze aanpak niet passend vinden. Zij vinden dat er meer aan moet worden gesloten bij de persoonlijke situatie van het kind en daar is binnen de aanpak Complexe Scheidingen geen ruimte voor.

Het spanningsveld waar de jeugdzorgwerkers tegenaan lopen, is met name het aannemen van de positie en het bepalen in wanneer de omgang met een van de ouders beter tijdelijk kan worden gestopt. De ouders geven aan dat ze vinden dat dit te lang duurt en dat ondanks het streven is dat een kind contact moet hebben met beide ouders, er soms moet worden gezegd dat het beter is om te stoppen.

Wat betreft de maatschappelijke veranderingen, merken de ouders hier niet zo veel van. Twee ouders geven aan dat alles langer duurt sinds de invoering van de nieuwe jeugdwet. Aan de handelingswijze van de jeugdzorgwerkers merken zij geen verandering. De jeugdzorgwerkers geven aan dat de nieuwe jeugdwet wel veel veranderingen met zich mee heeft gebracht. Echter in hun handelingswijze in het werken met ouders in een complexe scheiding is niets veranderd, omdat ze hierin werken volgens de aanpak Complexe Scheidingen en dit niet is veranderd met de invoering met de nieuwe jeugdwet. Wel geven vijf jeugdzorgwerkers aan dat de nadruk meer op engageren moet liggen met de invoering van de nieuwe jeugdwet, terwijl de aanpak Complexe Scheidingen meer van positioneren uitgaat door de duidelijke kaders die zijn gesteld binnen de aanpak Complexe Scheidingen.

Al met al kan er geconcludeerd worden dat er zowel overeenkomsten als verschillen zijn tussen de resultaten van de jeugdzorgwerkers en de resultaten van de ouders. In het volgende hoofdstuk zullen deze resultaten gekoppeld worden met de resultaten uit het literatuuronderzoek, waaruit de conclusies en aanbevelingen zullen volgen.

Hoofdstuk 4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Aan het begin van het onderzoek is de volgende onderzoeksvraag opgesteld, namelijk: *'Hoe kunnen jeugdzorgwerkers binnen de jeugdbescherming van Jeugdbescherming Brabant in Den Bosch in het contact met ouders in een complexe scheiding met kinderen in de leeftijd van 0 – 12 jaar, een positionerende opstelling uitstellen in gevallen dat de ouders in conflict zijn over de omgang?'*

Door middel van het uitvoeren van het literatuuronderzoek en het praktijkonderzoek kan er een antwoord op deze onderzoeksvraag geformuleerd worden. Hiervoor is het noodzakelijk om eerst te gaan kijken naar de beantwoording van de opgestelde deelvragen die hieronder nogmaals genoemd staan.

1. Wat zijn de pedagogische implicaties (negatieve gevolgen) voor een kind dat omgang heeft met beide ouders terwijl ouders in een complexe scheiding verkeren?
2. Welke maatschappelijke veranderingen zijn van invloed op het engageren en positioneren in het werken met ouders die in een complexe scheiding verkeren?
3. Welke middelen in het kader van engageren en positioneren kan een jeugdzorgwerker inzetten in het werken met ouders in een complexe scheiding die in conflict zijn over de omgang?
4. Tegen welke spanningsvelden loopt een jeugdzorgwerker van Jeugdbescherming Brabant in Den Bosch aan bij het vinden in de balans tussen engageren en positioneren?
5. Welke manier van handelen van een jeugdzorgwerker van Jeugdbescherming Brabant in Den Bosch sluit volgens cliënten die in een vechtscheiding verkeren en conflicten hebben over omgang het beste aan bij het oplossen van zorgen in de ontwikkeling van hun kinderen die onder toezicht staan?

Deze deelvragen zijn deels al beantwoord in het literatuuronderzoek en in het praktijkonderzoek. In dit hoofdstuk zullen de verbanden tussen het literatuuronderzoek en het praktijkonderzoek worden gelegd.

4.1.1 Implicaties ontwikkeling kinderen

Uit het literatuuronderzoek is gebleken dat er de laatste jaren een toename is in het aan complexe scheidingen. Hierdoor is er ook een toename in het aantal kinderen dat klem komt te zitten tussen zijn/haar ouders en een toename in het aantal ondertoezichtstellingen waarin er sprake is van een complexe scheiding (Kinderombudsman, 2014).

Uit het literatuuronderzoek is ook gebleken dat er veel pedagogische implicaties verbonden zijn voor de kinderen waarvan de ouders in een complexe scheiding verkeren. Per ontwikkelingsfase doorloopt een kind een aantal ontwikkelingsopgaven. De uitkomst van deze ontwikkelingsopgaven kan zowel positief als negatief zijn. Om je als kind goed te kunnen ontwikkelen, is het van belang dat de uitkomst positief is. Echter kan de strijd tussen ouders ervoor zorgen dat de uitkomst negatief wordt (Feldman, 2012).

Daar komt nog bij dat er door de strijd tussen ouders, er een groot beroep wordt gedaan op de loyaliteit van een kind. Een kind wil loyaal zijn naar beide ouders toe, maar hier krijgt een kind soms niet de kans voor als er sprake is van een complexe scheiding tussen de ouders. Een kind krijgt te maken met angst- en schuldgevoelens en kan op latere leeftijd zelf problemen in relaties krijgen. Als de strijd zo hevig is, kan het kind zich gedwongen voelen om te gaan kiezen. Een kind kan het idee krijgen dat hij/zij de ouderrol moet overnemen. Er is dan sprake van parentificatie. In de meest ernstige situaties, kan het er ook voor zorgen dat een kind totaal geen contact meer wil met de andere ouder. Dit ontstaat doordat de ouders negatief over elkaar praten en het kind beïnvloeden. Er is dan sprake van het

parental alienation syndrome. Concluderend kan er gesteld worden dat ouders uit de strijd moeten komen (Driesen, 2012).

Uit het praktijkonderzoek is gebleken dat dit ook het doel is van de jeugdzorgwerkers. Zij denken dit te bereiken door te handelen volgens de aanpak Complexe Scheidingen. De ouders echter geven aan dat de aanpak Complexe Scheidingen de strijd in stand houdt. De ouders geven aan dat ze niet voor niets uit elkaar zijn gegaan en dat het niet mogelijk is om dan het over alles eens te worden, wat wel verwacht wordt middels het blijven voeren van gezamenlijke gesprekken. Uit de literatuur is gebleken dat positioneren centraal staat binnen de aanpak Complexe Scheidingen, omdat bij deze aanpak hele duidelijke kaders zijn gesteld en er geen ruimte is om daarvan af te wijken (Groenhuijsen, 2014). Dit sluit aan bij de ouders die dit zo ervaren en ervaren dat de strijd in stand blijft gehouden hierdoor. Volgens de cliënten zorgt dit voor veel onrust voor de kinderen, terwijl al uit de literatuur is gebleken dat dit niet goed is voor een kind. Er is ook het risico dat een kind een ouder gaat afwijzen, terwijl het streven van zowel de jeugdzorgwerkers als de cliënten is dat het kind omgang heeft met beide ouders.

Om uit de strijd te komen, geven de ouders aan dat er minder moet worden vastgehouden aan de aanpak Complexe Scheidingen. Er moet meer naar de persoonlijke situatie worden gekeken en de persoonlijke situatie moet meer worden onderzocht, zodat duidelijk is waarom er conflicten zijn over de omgang. Een jeugdzorgwerker kan er dan beter bij aansluiten en bijdragen aan het oplossen van de conflicten, wat in het belang van het kind is.

Het stoppen van de strijd tussen ouders in het belang van het kind en het behouden van omgang tussen kind en beide ouders is ook het doel van de jeugdzorgwerkers en wat uit het literatuuronderzoek blijkt dat ook noodzakelijk is. Alleen over de manier waarop dit bereikt kan worden, zijn de meningen verdeeld.

4.1.2 Invloed van maatschappelijke veranderingen

Op 1 januari 2015 is de nieuwe jeugdwet ingegaan. In de literatuur staat heel duidelijk beschreven wat deze nieuwe jeugdwet inhoudt, namelijk 1-gezin, 1-plan, 1-regisseur. De zorg moet eenvoudiger georganiseerd worden, waardoor het toegankelijker wordt voor de mensen. Daarbij moet er meer worden uitgegaan van de eigen kracht van een gezin en hulp van het netwerk van het gezin. De gemeentes zijn verantwoordelijk geworden voor het organiseren van alle vormen van hulp (Jeugdbescherming Brabant, N.D.).

Het meer uitgaan van de eigen kracht van het gezin, legt een grotere nadruk op het engageren. Dit vraagt dus om een meer engagerende houding van de jeugdzorgwerkers (Clarijs, 2014).

In de praktijk benoemen de meeste jeugdzorgwerkers inderdaad dat er meer uit moet worden gegaan van de eigen kracht van gezinnen. Dat wil echter niet zeggen dat dit in de praktijk ook zo gebeurt. Wat jeugdzorgwerkers merken, is dat de gemeentes in het kader van laagdrempeligheid de casussen langer bij zich houden. Hierdoor komen cliënten vaak al met meer weerstand binnen bij Jeugdbescherming Brabant, omdat er al zoveel is geprobeerd en de jeugdzorgwerkers gaan zich dan positioneren. Echter staat dit haaks op het feit dat de jeugdzorgwerkers ook aangeven dat er geëngageerd moet worden op de momenten dat er weerstand optreedt. In de praktijk wordt er dus nog niet voldoende geëngageerd. Een andere reden die hiervoor wordt aangedragen door de jeugdzorgwerkers, is dat er niet voldoende tijd is om veel te investeren in het gezin. Daarom wordt er soms andere hulpverlening ingezet of wordt er gepositioneerd door de jeugdzorgwerkers, terwijl ze benoemen dat engageren wellicht zou zijn geweest. De cliënten benoemen dat ze merken dat een jeugdzorgwerker het heel druk heeft en eigenlijk te veel gezinnen heeft waar de jeugdzorgwerker aandacht aan moet besteden. Dit zorgt ervoor dat de cliënten zich minder gehoord en serieus genomen voelen en dit draagt weer niet bij aan oplossen van conflicten over omgang.

Daarnaast werken de jeugdzorgwerkers vanuit de methodiek bij de aanpak van Complexe Scheidingen. Zoals hierboven al is genoemd, gaat deze aanpak uit van positioneren, wat haaks staat op de nieuwe jeugdwet waarin de nadruk ligt op engageren.

Uit het praktijkonderzoek is gebleken dat het idee achter de nieuwe jeugdwet, namelijk meer uitgaan van de eigen kracht van cliënten, volgens zowel de jeugdzorgwerkers als de ouders goed is. Zowel de ouders als de jeugdzorgwerkers vinden het belangrijk dat de nadruk meer op engageren ligt.

In de praktijk gebeurt het echter nog niet in voldoende mate, terwijl dit wel belangrijk is bij het oplossen van conflicten over de omgang, zoals onder kopje 4.1.2 al wordt beschreven.

4.1.3 Middelen binnen engageren en positioneren

Uit het literatuur- en praktijkonderzoek is gebleken dat de jeugdzorgwerkers binnen het engageren zichzelf inzetten als instrument. Uit het literatuuronderzoek is gebleken dat het bezitten van vaardigheden omtrent communicatie en observatie zijn hierbij van groot belang zijn. Deze vaardigheden moet een jeugdzorgwerker bezitten om te kunnen engageren (van Montfoort & Slot, 2009).

Uit het praktijkonderzoek is gebleken dat de jeugdzorgwerkers het engageren in hun houding laten zien door te luisteren naar de cliënt, begrip te tonen en de samenwerking aan te gaan. Dit sluit aan bij de houding die cliënten als positief ervaren.

Bij het positioneren maken de jeugdzorgwerkers ook gebruik van zichzelf, maar er zijn ook concrete middelen die ingezet kunnen worden. Dit zijn namelijk een schriftelijke aanwijzing, een verzoek aan de rechtbank voor een machtiging uithuisplaatsing en een verzoek voor gezagbeëindiging. Waar bij het positioneren ook in onderscheid in wordt gemaakt, is waarop de jeugdzorgwerker positioneert. Dit kan de jeugdzorgwerker namelijk op de maatregel, op de deskundigheid, op de samenwerking met ouders en op het belang van het kind. De laatste, het belang van het kind, is hierbij de belangrijkste (van Montfoort & Slot, 2009).

Daarnaast staat binnen de aanpak Complexe Scheidingen positioneren ook centraal, omdat er in deze methodiek hele duidelijke kaders staan waarmee aan de slag wordt gegaan.

Voorbeelden hiervan zijn het enkel voeren van gezamenlijke gesprekken en alle communicatie via de mail laten verlopen (Groenhuisen, 2014).

In tegenstelling tot het engageren, benoemen de jeugdzorgwerkers ook dat er binnen het positioneren middelen ingezet kunnen worden. Als aanvulling op de middelen die in de literatuur genoemd worden, noemen de jeugdzorgwerkers nog het inzetten van brieven, het laten vastleggen van een omgangsregeling en het verzoek om de ondertoezichtstelling en/of machtiging uithuisplaatsing te verlengen. De jeugdzorgwerkers zetten echter ook zichzelf in, door in gesprekken duidelijk een positie in te nemen en duidelijk te zijn.

Wat is gebleken uit het praktijkonderzoek, is dat de cliënten aanpak Complexe Scheidingen niet passend vinden. Uit de literatuur blijkt dat binnen deze aanpak positioneren centraal staat, terwijl volgens cliënten er meer geëngageerd moet worden. Zoals bij kopje 4.1.2 al wordt beschreven, staat engageren ook in de nieuwe jeugdwet centraal. Dit wordt beaamt door de jeugdzorgwerkers en cliënten.

Daarnaast geven de jeugdzorgwerkers aan dat de kloof tussen engageren en het inzetten van een middel waarmee gepositioneerd wordt te groot is er dat er te weinig middelen zijn om te positioneren. De cliënten benoemen ook dat het huidige middel niet toereikend is. Hiermee doelen zij op de schriftelijke aanwijzing.

Over de schriftelijke aanwijzing geven jeugdzorgwerkers aan dat dit het laatste middel is om beweging te forceren, maar dat ook dit niet altijd effect heeft. Ook niet als de schriftelijke aanwijzing is bekrachtigd door de rechtbank.

Echter word ook benoemd dat er een middel moet zijn wat daar tussenin ingezet kan worden, zodat de jeugdzorgwerker duidelijk kan zijn, zonder meteen te positioneren. Dit noemen ze ook wel op een engagerende manier positioneren, wat aansluit bij cliënten die graag willen dat er duidelijkheid komt vanuit de jeugdzorgwerkers, maar er ook geëngageerd moet worden.

4.1.4 Spanningsvelden binnen engageren en positioneren

Uit het literatuuronderzoek is gebleken dat de jeugdzorgwerkers tegen een spanningsveld aanlopen als het gaat om de rol die ze aan moeten nemen. Van de ene kant zijn ze hulpverlener, maar van de andere kant hebben ze ook een gezagspositie. Waar het

spanningsveld zich met name in zit volgens de literatuur, is in het aannemen van de gezagspositie (Van Asperen, 2014). Uit het praktijkonderzoek is gebleken dat de ervaring van de jeugdzorgwerkers is dat het aannemen van de gezagspositie weerstand oproept bij de cliënten. Dit wordt bevestigd door de ouders die inderdaad aangeven dat er weerstand ontstaat bij hen als de jeugdzorgwerkers zich gaan positioneren. Op deze manier ontstaan klachten bij de ouders, omdat ze aangeven zich niet meer gehoord te voelen op deze momenten en zich niet betrokken te voelen.

Uit het praktijkonderzoek is gebleken dat de jeugdzorgwerkers in de praktijk ook hier het meeste tegenaan lopen. De klachtgevoeligheid komt hierin terug. Ze geven daarbij aan dat er om te positioneren te weinig middelen zijn en de huidige middelen niet effectief genoeg zijn. Ze pleiten daarom voor meer middelen of een extra dat ingezet kan worden voor de schriftelijke aanwijzing. Ze geven daarbij ook aan dat het moment waarop er over moet worden gegaan tot positioneren niet altijd duidelijk is. Op het moment dat de veiligheid van het kind in het gedrang komt, is er geen twijfel. Dan moet er acuut gehandeld worden. Echter zijn er zogenaamde grijze gebieden waarbij het niet duidelijk is. Dit is met name de vraag wanneer de beslissing genomen kan worden dat de omgang stoppen beter is voor het kind. Als ouders lijnrecht tegenover elkaar staan en in de strijd blijven, lopen de jeugdzorgwerkers tegen het spanningsveld aan over wanneer de omgang beter gestopt kan worden. Hierbij geeft een jeugdzorgwerker aan dat een scholing eventueel kan bijdragen.

De cliënten geven hierbij aan dat de jeugdzorgwerkers meer moeten aansluiten bij de persoonlijke situatie van de cliënt, begrip moeten tonen en de samenwerking met de cliënten aan moeten gaan. Ze vinden dat de jeugdzorgwerkers de bestaande methodieken, zoals de aanpak Complexe Scheidingen waarbinnen positioneren sterk terug komt, los moeten laten en er meer moet worden gekeken wat passend is voor de persoonlijke situatie. Daarnaast moeten de jeugdzorgwerkers meer de situatie onderzoeken om erachter te komen waarop iets loopt zoals het nu loopt. Er kan dan ook als het noodzakelijk is makkelijker het besluit worden genomen dat het beter is om de omgang stop te zetten, omdat beter te onderbouwen is waarom het beter is voor het kind. Wanneer blijkt dat de strijd niet gestopt wordt en het kind last heeft van het door laten gaan van de omgang, vinden de cliënten dat een jeugdzorgwerker duidelijk moet zijn. Op dit moment zijn daar ook volgens de cliënten niet genoeg middelen voor.

4.1.5 Handelen jeugdzorgwerkers

Deze deelvraag wordt enkel beantwoord door middel van het praktijkonderzoek. Wat de cliënten met name aangeven, is dat de vaste methodieken moeten worden losgelaten. Als voorbeeld noemen ze de aanpak bij Complexe Scheidingen. Ze ervaren deze methodiek als niet passend. De cliënten zijn van mening dat er naar iedere afzonderlijke situatie moet worden gekeken en er in het handelen van de jeugdzorgwerker moet worden aangesloten bij die afzonderlijke situatie. Het is niet iets wat vastgelegd kan worden. Daarnaast ervaren ze ook de andere protocollen binnen Jeugdbescherming Brabant als niet helpend. Ze vinden dat er naar het belang van het kind moet worden gekeken en dat dit voorop staat. Hier is geen vast protocol of vaste methodiek aan te koppelen.

Daarbij vinden cliënten het belangrijk dat de jeugdzorgwerker eerlijk is, transparant werkt en to the point is. Een jeugdzorgwerker moet zijn afspraken nakomen en dus wat hij/zij zegt ook daadwerkelijk omzetten in acties.

Wat de cliënten ook belangrijk vinden, is dat ze geaccepteerd worden voor wie ze zijn en dat daarbij wordt aangesloten. Het is ook van belang dat er tot op een bepaalde hoogte een klik is tussen de jeugdzorgwerker en de cliënt. Hier zou door Jeugdbescherming Brabant rekening mee moeten worden gehouden.

Ook vinden de cliënten dat een jeugdzorgwerker begrip moet tonen voor de situatie en meer moet onderzoeken waarom een bepaalde situatie zo is zoals die is.

Wat de cliënten op dit moment als erg negatief ervaren, is de wisseling van gezinsvoogden en met name de manier waarop de overdrachten verlopen. De cliënten voelen zich hierdoor niet serieus genomen, wat niet bijdraagt aan de samenwerking en het bevorderen van de ontwikkeling van het kind.

Ondanks dat de cliënten willen dat de jeugdzorgwerkers op een engagerende manier te werk gaan, zijn ze wel van mening dat er gepositioneerd moet worden op moment dat duidelijk is dat bijvoorbeeld de omgang niet gaat werken of als de gezamenlijke gesprekken nergens naartoe leiden. Echter is het hiervoor weer noodzakelijk dat een jeugdzorgwerker de situatie verder onderzoekt.

Wat hierin deels overeenkomt met de jeugdzorgwerkers, is het belang van het nakomen van afspraken en het tonen van begrip. Wat aansluit bij de uitkomsten van het literatuuronderzoek, is de nieuwe jeugdwet die uitgaat van de punten die de cliënten benoemen.

Na het beantwoorden van de deelvragen, kan er antwoord worden gegeven op de hoofdvraag: *'Hoe kunnen jeugdzorgwerkers binnen de jeugdbescherming van Jeugdbescherming Brabant in Den Bosch in het contact met ouders in een complexe scheiding met kinderen in de leeftijd van 0 – 12 jaar, een positionerende opstelling uitstellen in gevallen dat de ouders in conflict zijn over de omgang?'*

Al met al is het duidelijk geworden dat er voor kinderen veel pedagogische implicaties zijn aan het hebben van ouders die in een complexe scheiding verkeren. Met name twee punten zijn hierin belangrijk, namelijk het stoppen van de strijd en het kind de omgang met beide ouders laten behouden. Dit komt terug in het werk van de jeugdzorgwerkers.

Binnen dit werk staat engageren en positioneren centraal. Met de nieuwe jeugdwet is de nadruk op engageren komen te liggen, wat zowel de cliënten en jeugdzorgwerkers ook benoemen. Echter gebeurt dit in de praktijk nog niet altijd.

De jeugdzorgwerkers noemen bij het engageren dat ze dit doen door te luisteren naar de cliënt, begrip te tonen en door de samenwerking aan te gaan. De cliënten vullen dit aan met het feit dat ze het belangrijk vinden dat een jeugdzorgwerker eerlijk is, to the point is en afspraken nakomt. Wat de cliënten echter met name belangrijk vinden, is dat er in de handelingswijze van jeugdzorgwerkers aan wordt gesloten bij de persoonlijke situatie waarin het kind verkeert en dat deze situatie verder wordt onderzocht. De cliënten vinden het niet alleen belangrijk, maar ook noodzakelijk dat er onderzocht wordt waarom bepaalde dingen zo gaan zoals ze in het heden gaan. Hierdoor kan een jeugdzorgwerker beter de conflicten omtrent de omgang begrijpen, waardoor ze er volgens ook beter op kunnen aansluiten. Hiervoor moet de aanpak Complexe Scheidingen los worden gelaten volgens cliënten. Deze aanpak laat voor het bovenstaande geen ruimte en gaat te veel uit van positioneren. Dit blijkt ook uit het literatuuronderzoek. De cliënten zijn van mening dat de strijd middels deze aanpak in stand wordt gehouden en dat dit niet in het belang van het kind is.

De jeugdzorgwerkers zien ook dat de nieuwe jeugdwet vraagt om een meer engagerende aanpak, maar vinden het lastig om dit te blijven doen. De cliënten noemen de hierboven beschreven punten als oplossingen, maar ook zij zien dat de middelen niet altijd toereikend zijn. Dit geven de jeugdzorgwerkers ook aan. Er mist een extra middel dat helpt bij het kunnen geven van een waarschuwing aan cliënten, zonder meteen te positioneren. Hiermee wordt het op een engagerende manier positioneren bedoeld. Daarnaast geven jeugdzorgwerkers aan dat een trainingsdag hierbij kan helpen.

Als laatste is het duidelijk geworden dat het belangrijk is dat de overdrachten tussen jeugdzorgwerkers op een goede manier verlopen, omdat er anders een herhaling van zetten kan plaatsvinden, waardoor de strijd en de conflicten over de omgang nog langer in stand worden gehouden en de situatie voor het kind niet verbeterd.

Concluderend is het van belang in het kader van de nieuwe jeugdwet dat jeugdzorgwerkers de nadruk op engageren leggen en het positioneren uitstellen. Hierin is het belangrijkste dat de aanpak Complexe Scheidingen minder strikt wordt vastgehouden en dat er juist meer naar de persoonlijke situatie van het gezin wordt gekeken. Ook is het belangrijk dat er onderzocht wordt waarom er conflicten zijn over de omgang en wat ertoe heeft geleid dat het in het heden zo loopt. Het wordt dan makkelijker voor de jeugdzorgwerkers om met ouders aan de slag te gaan en uiteindelijk als het nodig is te beslissen of de omgang (tijdelijk) gestopt moet worden.

4.2 Aanbevelingen

Hieronder zijn de 7 zeven aanbevelingen te vinden die naar aanleiding van het literatuuronderzoek, het praktijkonderzoek en de getrokken conclusies worden gedaan. De aanbevelingen dienen als handvatten voor Jeugdbescherming Brabant in het werken met ouders in een complexe scheiding die in conflict zijn over de omgang. De aanbevelingen die worden gedaan, zijn te verdelen in aanbevelingen gericht aan de organisatie Jeugdbescherming Brabant en aan de jeugdzorgwerkers en aanbevelingen voor verder onderzoek. Er worden vijf aanbevelingen gedaan aan de organisatie en de jeugdzorgwerkers en er worden 2 aanbevelingen gedaan voor verder onderzoek.

1. Er wordt geadviseerd om minder strikt vast te houden aan de methodiek bij de aanpak van Complexe Scheidingen. De cliënten hebben aangegeven dat het werken volgens de methodiek bij de aanpak van Complexe Scheidingen de strijd in stand houdt. Zij vinden bovendien dat er meer aandacht moet worden besteed aan de persoonlijke situatie van het kind, zodat daar beter op aangesloten kan worden in de handelingswijze. Uit het literatuuronderzoek is ook naar voren gekomen dat de aanpak erg uit gaat van positioneren, wat niet aansluit bij de nieuwe jeugdwet waarin de nadruk op de eigen kracht van het gezin ligt en dus op engageren (Clarijs, 2014).
2. Er wordt geadviseerd om meer tijd te besteden aan het verder onderzoeken van de situaties waarin de kinderen verkeren. Er is een reden waarom bepaalde zaken in het heden op een bepaalde manier gaan. Het verleden kan niet losgekoppeld worden van de huidige situatie. Als duidelijk is geworden waarom bepaalde zaken op een bepaalde manier lopen, kan er beter op worden aangesloten in het handelen. Het aansluiten bij de cliënt hoort bij het engageren, waar sinds de nieuwe jeugdwet meer de nadruk op moet liggen. Daarnaast helpt het beter begrijpen van de situatie bij het komen tot een beslissing rondom de omgang.
3. Er wordt geadviseerd om meer tijd vrij te maken voor de wisselingen van jeugdzorgwerkers en de overdrachten tussen jeugdzorgwerkers, zodat hier meer aandacht aan kan worden besteed en kan worden voorkomen dat de nieuwe jeugdzorgwerker slecht geïnformeerd is en weer bij stap 1 begint. De cliënten geven aan dat ze in de weerstand schieten op het moment dat de overdracht niet goed is verlopen. Er wordt hierdoor minder snel iets bereikt, wat niet in het belang is van het kind. Daarnaast wordt het advies gegeven om te kijken welke jeugdzorgwerker het beste bij een gezin past. Als de jeugdzorgwerker bij een gezin past, kan er beter worden samengewerkt, waardoor het mogelijk is om sneller resultaten te bereiken omtrent de omgang.
4. Het kan helpend zijn om een trainingsdag te organiseren waarin de jeugdzorgwerkers meer kennis opdoen over het thema omgang binnen complexe scheidingen, zodat dit bijdraagt aan het kunnen bepalen wanneer een omgang niet meer bevorderend is voor het kind en wanneer er dan een positie in moet worden genomen door de jeugdzorgwerker. Dit is een spanningsveld waar de jeugdzorgwerkers tegenaan lopen en door meer kennis te vergaren, kan er beter op de situatie worden aangesloten, wat weer hoort bij het engageren.
5. De jeugdzorgwerkers hebben aangegeven dat de overgang van engageren naar positioneren erg groot is. Er zijn te weinig middelen en er is de behoefte aan een extra middel. Het advies is om een extra middel in te voeren dat ingezet kan worden vóór de huidige middelen die er al zijn binnen het positioneren (schriftelijke aanwijzing, verzoekschriften). Het doel van dit middel is om een waarschuwing aan ouders te kunnen geven, zonder meteen over te moeten gaan tot het positioneren. Er is dan de mogelijkheid om op een engagerende manier te positioneren.

6. Het advies is om een onderzoek uit te voeren naar de effectiviteit van de aanpak Complexe Scheidingen. De cliënten ervaren deze methodiek als niet passend. In hun ogen versterkt de methodiek de strijd, waardoor de kinderen in een loyaliteitsconflict terecht kunnen komen, wat hun ontwikkeling negatief kan beïnvloeden. Het is daarom van belang dat er onderzocht wordt of deze aanpak passend is en of er eventueel aanpassingen/aanvulling noodzakelijk zijn.
7. Het wordt aangeraden om een vervolgonderzoek uit te voeren naar hetzelfde thema, waarbij er ook ouders worden benaderd die omgang hebben met hun kind in plaats van ouders waarbij de kinderen wonen. De beperking van dit onderzoek is dat er maar één ouder is geïnterviewd waar het kind niet bij woont. Bovendien is dit de cliënt die slecht Nederlands spreekt, waardoor het de betrouwbaarheid omlaag brengt. Daarom wordt het advies gegeven om een onderzoek uit te voeren naar hetzelfde thema, zodat duidelijk wordt of er dezelfde resultaten uit naar voren komen.

Hoofdstuk 5 Kritische reflectie

Tijdens een onderzoek zijn er altijd onderdelen die heel goed gaan en onderdelen die iets minder goed gaan. In deze kritische reflectie zal er teruggeblikt worden op het onderzoek en zullen de sterke en zwakke punten van het onderzoek benoemd worden. Er zal worden gekeken naar ieder onderdeel van het onderzoek en hierbij zal worden benoemd wat er sterk of zwak aan is.

Wat als eerste een sterk punt is, is de oriëntatie op dit thema en het tot stand komen van de onderzoeksvraag. Er is aan meerdere jeugdzorgwerkers gevraagd waar zij tegenaan lopen. Uiteindelijk is naar voren gekomen dat ouders in het werken met ouders in een complexe scheiding tegen een spanningsveld aanlopen omtrent de omgang. Omdat de meeste jeugdzorgwerkers zich hierin konden vinden en bovendien het aantal ondertoezichtstellingen waarin een complexe scheiding speelt omhoog is gegaan, is er gekozen om het onderzoek hier op te richten. Op deze manier is er zoveel mogelijk aangesloten bij de vraag die er vanuit de praktijk ligt.

Wat betreft het formuleren van de onderzoeksvraag en de deelvragen, is dit ook goed verlopen. Er is in eerste instantie een onderzoeksvraag opgesteld, die daarna uitvoerig besproken is met de begeleiding vanuit Fontys Hogescholen, de begeleiders uit het werkveld en een medestudent. De onderzoeksvraag is daarna nog een aantal keren aangepast. Er is dus heel zorgvuldig gekeken op welke manier de onderzoeksvraag het beste geformuleerd kon worden. Hierbij is het uitgangspunt geweest hoe de handelingsverlegenheid in de praktijk tot uiting komt bij de jeugdzorgwerkers. Vervolgens zijn deelvragen opgesteld. Gedurende het uitvoeren van het literatuuronderzoek bleek dat het noodzakelijk was om een aparte deelvraag op te stellen omtrent de maatschappelijke veranderingen die van invloed zijn. Dit is vervolgens nog gedaan.

Al met al is dit een sterk punt, omdat dit de basis is van het onderzoek en dit goed aansluit bij hoe de handelingsverlegenheid in de praktijk tot uiting komt.

Wat moeilijker was tijdens dit onderzoek, was om voldoende geschikte en zinvolle literatuur te vinden. Uiteindelijk is het gelukt om voldoende literatuur te vinden, echter had er nog iets meer gebruikt gemaakt kunnen worden van digitale artikelen. Deze zijn te weinig gevonden en dat is een zwak punt aan het onderzoek. De uiteindelijke bronnen die gebruikt zijn bij het literatuuronderzoek, zijn grondig onderzocht om te kijken of het een betrouwbare bron en de bron gebruikt kan worden voor het literatuuronderzoek. Er waren met name veel bronnen waarin informatie stond over de pedagogische implicaties die de complexe scheiding van ouders voor een kind met zich mee kan brengen. Er is hier goed de afweging gemaakt welke bronnen met meest betrouwbaar en geschikt waren en deze bronnen zijn uiteindelijk gebruikt. De uiteindelijk gebruikte literatuur in het literatuuronderzoek is dus wel betrouwbaar en dit is weer een sterk punt van het onderzoek.

Wat met name een mooie toevoeging is, is de literatuur omtrent de nieuwe jeugdwet. Dit laat heel goed het maatschappelijk perspectief terugkomen en kan daarom zeker als sterk punt worden genoemd.

Wat een heel sterk punt is met betrekking tot het praktijkonderzoek, is het feit dat er in totaal twaalf respondenten zijn geïnterviewd. Dit is een vrij grote groep. Daarnaast bestaat de groep uit zes jeugdzorgwerkers en zes ouders. Door beiden te interviewen, is er een vollediger beeld ontstaan en zijn beiden tegen elkaar afgewogen, wat weer tot andere conclusies heeft geleid.

Echter is hier ook een zwak punt aan te noemen, namelijk het feit dat een ouder slecht Nederlands sprak en het interview daarom schriftelijk is afgenomen. Hierdoor is de betrouwbaarheid van dit interview lager als de betrouwbaarheid van de andere interviews. Er is minder rekening kunnen houden met de sociale wenselijkheid van de ouder bij het antwoord geven op de vragen. Daarnaast was dit wel de enige ouder die omgang heeft met

de kinderen. Het is dus niet de ouder waar de kinderen bij wonen. De andere vijf ouders die zijn geïnterviewd, zijn de ouders waar de kinderen bij wonen. Het geeft daarom een iets wat eenzijdiger beeld en dit is een zwak punt aan het onderzoek.

Wat vervolgens wel weer als heel sterk kan worden benoemd, zijn de conclusies en de aanbevelingen. Door zowel jeugdzorgwerkers als ouders te interviewen, is het mogelijk geweest om een meer vollediger conclusie te schrijven. Hierin zijn namelijk de uitkomsten van het literatuuronderzoek, de uitkomsten van de interviews met de jeugdzorgwerkers en de uitkomsten van de interviews met de ouders tegen elkaar afgezet. Hierdoor is er een mooie conclusie uitgekomen en is het ook mogelijk geweest om aanbevelingen te formuleren. Wat met name sterk is aan de aanbevelingen, is dat er zowel aanbevelingen zijn voor de organisatie en de jeugdzorgwerkers en aanbevelingen voor verder onderzoek. Een aanbeveling voor verder onderzoek richt zich ook op het zwakke punt omtrent de ouders die zijn geïnterviewd. Zo is er in de aanbevelingen ook rekening gehouden met de sterke en zwakke punten.

Er kan gesteld worden dat het onderzoek een meerwaarde heeft voor de praktijk ten opzichte van de bestaande kennis. Wat is gebleken, is dat er met de invoering van de nieuwe jeugdwet veel is veranderd. Ondanks dat de jeugdzorgwerkers en Jeugdbescherming hier wel al kennis over heeft, blijkt dat dit nog niet altijd in de praktijk tot uiting komt. Daarnaast is er ook uit het praktijkonderzoek naar voren gekomen dat er behoefte is aan een trainingsdag om extra kennis op te doen. Een aantal aanbevelingen kunnen meteen in de praktijk worden toegepast. De andere aanbevelingen zijn meer voor de organisatie om te bekijken en te bepalen wat ze ermee gaan doen, maar de aanbevelingen geven wel concreet een advies waar mee aan de slag kan worden gegaan.

Hoofdstuk 6 Overdracht Werkveld

Middels een PowerPoint presentatie is het onderzoek overgedragen aan de praktijk. Deze overdracht heeft plaatsgevonden op 2 mei om 12.30 uur. Op dit moment stond al een overleg ingepland voor team 1 en er was ruimte om dan ook de presentatie te geven. Omdat dit moment in de meivakantie viel, waren er een aantal leden van het team niet aanwezig. Er is een jeugdzorgwerker uit een ander team gevraagd om aan te sluiten, omdat er drie ouders uit zijn caseload zijn geïnterviewd. Uiteindelijk waren er zeven jeugdzorgwerkers aanwezig. Daarnaast is de teammanager van team 1 aangesloten. Van de zeven jeugdzorgwerkers die aanwezig waren, zijn er twee geïnterviewd voor het onderzoek.

De presentatie heeft een klein half uur geduurd. Er is stapsgewijs verteld wat de aanleiding van het onderzoek was en hoe het onderzoek vervolgens is opgebouwd en uitgevoerd.

Als laatste is duidelijk verteld welke conclusies er zijn getrokken en welke aanbevelingen hieruit voortkwamen.

Tijdens de presentatie werden er al enkele vragen gesteld, maar na de presentatie was er nog kort de tijd om in discussie te gaan met elkaar. Wat erg interessant was, waren de verschillende reacties die het onderzoek bij de jeugdzorgwerkers op heeft geroepen.

Sommige jeugdzorgwerkers konden zich helemaal vinden in de conclusies en de aanbevelingen. Deze jeugdzorgwerkers gaven aan zelf ook meer vanuit het engageren te werken. Sommige jeugdzorgwerkers, die van nature aangeven meer te positioneren, konden zich daarom minder in de aanbevelingen vinden.

Echter gaf iedereen aan dat ze het een duidelijke en goede presentatie vonden en het een interessant onderwerp is en er interessante en bruikbare aanbevelingen uitkwamen.

Sommige jeugdzorgwerkers gaven aan ook graag het gehele onderzoek te willen lezen, omdat ze het erg interessant vonden en daarom graag alles wilden lezen.

Al met al is de overdracht dus goed verlopen.

Literatuurlijst

Andriessen, D., Onstenk, J., Delnooz, P., Smeijsters, H. & Peij, S. (2010). *Gedragscode Praktijkgericht Onderzoek voor het HBO*. Delft: HBO Raad Vereniging van Hogescholen.

Clarijs, R. (2014). *Jeugdhulp en jeugdbeleid. Lokale zorg voor kinderen na 2015*. Amsterdam: SWP

Centraal Bureau voor Statistiek. (2012). *Crisis in de economie, crisis in relatie- en gezinsvorming?* Geraadpleegd op <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2012/46/crisis-in-de-economie-crisis-in-relatie-en-gezinsvorming->, op 01-11-2016

Driesen, L. (2012). *Ik wil mama én papa, allebei! Over echtscheiding, verwerking, loyaliteit en hulpverlening*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant Uitgevers

Feldman, R.S. (2012). *Ontwikkelingspsychologie*. Amsterdam: Pearson Benelux

Groenhuijsen, E.A. (2014). Theoretisch fundament bij de aanpak van complexe scheidingen. Geraadpleegd op <http://www.jeugdzorgnederland.nl/nieuws/nieuws/nieuw--methodiek-en-theoretisch-fundament-complexe-scheidingen-/>, op 12-01-2017

Heerink, M., Pinkster-Schalken, S. & Bratti-van der Werf, M. (2013). *Onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: Pearson Benelux

Jeugdbescherming Brabant. (N.D.). *Extra informatie. Jeugdwet*. Geraadpleegd op <http://www.jeugdbeschermingbrabant.nl/professionals/extra-informatie/>, op 01-11-2016

Jeugdbescherming Brabant. (N.D.). *Jeugdbescherming*. Geraadpleegd op <http://www.jeugdbeschermingbrabant.nl/wat-wij-doen/jeugdbescherming/>, op 01-11-2016

Jeugdbescherming Brabant. (N.D.). *Hier staan wij voor*. Geraadpleegd op <http://www.jeugdbeschermingbrabant.nl/missie-en-visie/>, op 01-11-2016

Jeugdbescherming Brabant. (2016). *Risicomanagement primair proces*. Den Bosch: intern document

Kinderombudsman. (2014). *Vechtende ouders, het kind in de knel*. Geraadpleegd op <http://www.dekinderombudsman.nl/ul/cms/fck-uploaded/KOM003.2014Kinderombudsmanadviesrapportvechtscheidingen.pdf>, op 01-11-2016

Lawick, J. (2012). *Vechtscheidende ouders en hun kinderen*. Geraadpleegd op <http://www.kinderenuitdeknel.nl/perch/resources/artikel-vechtscheidendeoudersenhunkinderen.pdf>, op 01-11-2016

McLeod, S. (2015). *Jean Piaget*. Geraadpleegd op <http://www.simplypsychology.org/piaget.html>, op 11-01-2017

McLeod, S. (2013). *Erik Erikson*. Geraadpleegd op <http://www.simplypsychology.org/Erik-Erikson.html>, op 11-01-2017

McLeod, S. (2014). *Preoperational Stage*. Geraadpleegd op <http://www.simplypsychology.org/preoperational.html>, op 12-01-2016

- McLeod, S. (2010). Concrete Operational Stage. Geraadpleegd op <http://www.simplypsychology.org/concrete-operational.html>, op 12-01-2016
- Meij, H. (2011). *De basis van opvoeding en ontwikkeling*. Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut
- Migchelbrink, F. (2007). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: SWP
- Nabuurs, M. (2013). *Basisboek systeemgericht werken*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Nederlands Jeugd Instituut. (N.D.). *Opgroeien*. Geraadpleegd op <http://www.nji.nl/Gezinsleven-Opgroeien>, op 01-11-2016
- Nederlands Jeugd Instituut. (N.D.). *Opvoeden*. Geraadpleegd op <http://www.nji.nl/Gezinsleven-Opvoeden>, op 01-11-2016
- Rijksoverheid. (2016). *Jeugdwet*. Geraadpleegd op <http://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2016-08-01>, op 01-11-2016
- Singendonk, K. & Meesters, G. (2013). *Kind en echtscheiding. Een ontwikkelingspsychologisch perspectief*. Amsterdam: Pearson
- Spruijt, E. & Kormos, H. (2014). *Handboek scheiden en de kinderen. Voor de beroepskracht die met scheidingskinderen te maken heeft*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum
- Van Asperen, R. (2014). *Jeugdbeschermer: een vak apart. Dilemma's uit de dagelijkse praktijk van een gezinsvoogd*. Amsterdam: SWP
- Van Hout, A. & Spinder, S. (2007). *De (gezins)voogd als jongleur. Een methodisch handboek voor het (gezins)voogdijwerk*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum
- Van Montfoort, A. & Slot, W. (2009). *Handboek Deltamethode Gezinsvoogdij. Methode voor de uitvoering van de ondertoezichtstelling van minderjarigen*. Utrecht: MOgroep Jeugdzorg.
- Verhoeven, N. (2014). *Wat is onderzoek? Praktijkboek voor methoden en technieken*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers
- Villa Pinedo. (2014). *Open brief aan alle gescheiden ouders*. Geraadpleegd op <http://www.villapinedo.nl/open-brief-aan-alle-gescheiden-ouders/>, op 01-11-2016

Bijlage

Interviewschema jeugdzorgwerkers

Hoofdthema: engageren en positioneren

Subthema's:

1. Inleidende vragen
2. Middelen om te engageren
3. Middelen om te positioneren
4. Maatschappelijke veranderingen
5. Complexe Scheidingen
6. Spanningsvelden balans engageren en positioneren
7. Afsluitende vragen

Vragen bij subthema 1 Inleidende vragen

- Wat is uw leeftijd?
- Welke opleiding heeft u gedaan?
- Hoeveel jaar bent u werkzaam als jeugdzorgwerker?
- Wat voor ander werk heeft u gedaan?

Vragen bij subthema 2 Middelen om te engageren

- Op welke manier zou u engageren definiëren?
- Welke middelen kunt u inzetten om te engageren?
- Op welke momenten is engageren belangrijk volgens u?
- Waar ervaart u als positief aan het engageren?
- Waar loopt u tegenaan bij het engageren?

Vragen bij subthema 3 Middelen om te positioneren

- Op welke manier zou u positioneren definiëren?
- Welke middelen kunt u inzetten om te positioneren?
- Op welke momenten is positioneren belangrijk volgens u?
- Waar ervaart u als positief aan het positioneren?
- Waar loopt u tegenaan bij het positioneren?

Afsluitende vraag subthema 3 en 4

- Bent u een jeugdzorgwerker die van nature beter kan engageren of kan positioneren?
 - o Kunt u dat wat verder toelichten?

Vragen bij subthema 4 Maatschappelijke veranderingen

Op 1 januari 2015 is de nieuwe jeugdwet ingegaan. Vanaf dat moment is de gemeente verantwoordelijk voor alle vormen van jeugdhulp en ligt de nadruk meer op de eigen kracht van het gezin.

- Hoe heeft de nieuwe jeugdwet uw werk praktisch beïnvloedt?
 - o Kunt u daar een voorbeeld van geven?
- Hoe heeft de nieuwe jeugdwet uw werk inhoudelijk beïnvloedt?
 - o Kunt u daar een voorbeeld van geven?
- Op welke manier is de nieuwe jeugdwet van invloed op het engageren en positioneren?
- Op welke manier is de nieuwe jeugdwet van invloed op uw handelingswijze bij het werken met ouders in een complexe scheiding?
- Wat is uw algemene ervaring met de nieuwe jeugdwet?

Vragen bij subthema 5 Complexe Scheidingen

- Heeft u veel ervaring in het werken met ouders die verkeren in een complexe scheiding?
 - o Kunt u hier een voorbeeld van geven?
- Op welke manier gaat u aan de slag met ouders die in een complexe scheiding verkeren?
- Wat vindt u belangrijk in het werken met ouders in een complexe scheiding?
- Hoe gaat u om met ouders die in conflict zijn over de omgang?
- Welke positie/houding neemt u aan naar ouders toe die in conflict zijn over de omgang?
 - o Kunt u dit wat verder toelichten?
- Hoe gaat u met ouders om als een van de ouders niet wil dat het kind omgang heeft met de andere ouder?
- Bent u van mening dat het streven altijd moet zijn dat een kind omgang heeft met beide ouders?

Vragen bij subthema 6 Spanningsvelden balans engageren en positioneren

- Hoe komt het engageren en positioneren terug in uw handelingswijze voor het werken met ouders in een complexe scheiding?
 - o Waarom kiest u ervoor om het op deze manier in te zetten?
 - o Waar loopt u tegenaan bij het engageren en positioneren werken met ouders in een complexe scheiding?
- We hebben het net gehad over het positioneren en engageren. Wat vindt u het belangrijkste, als u kijkt naar u eigen werk? Waar vindt u dat de nadruk op moet liggen?
 - o Kunt u dat wat verder toelichten?
- Hoe komt het engageren en positioneren terug in het omgaan met ouders in een vechtscheiding waarvan een van de ouders niet wil dat het kind contact heeft met de andere ouder?
- Wordt er volgens u te snel overgegaan tot positioneren in situaties waarin de ene ouder niet wil dat het kind contact heeft met de andere ouder?
 - o Kunt u dat wat verder toelichten?

Vragen bij subthema 7 Afsluitende vragen

- Zijn er nog andere zaken die u graag wil benoemen?
- Heeft u nog vragen?

Interviewschema cliënten

Hoofdthema: handelingswijze jeugdzorgwerkers

Subthema's:

1. Inleidende vragen
2. Ervaringen
3. Andere houding jeugdzorgwerker
4. Afsluitende vragen

Korte uitleg over de scriptie

Vragen bij subthema 1:

- Hoe oud bent u?
- Hoeveel kinderen heeft u?
- Hoe oud zijn uw kinderen?
- Wat voor werk doet u?
- Wanneer hebben uw kinderen onder toezicht gestaan?
- Hoe lang hebben uw kinderen onder toezicht gestaan?
- Kunt u kort de situatie schetsen waardoor uw kinderen onder toezicht zijn gesteld?
- Hoeveel jeugdzorgwerkers zijn betrokken geweest bij uw kinderen?
- Heeft u over het algemeen een positieve of negatieve ervaring opgedaan met de jeugdzorgwerker van uw kinderen?
 - o Kunt u dit verder toelichten?
- Heeft u in de periode dat uw kinderen onder toezicht hebben gestaan een schriftelijke aanwijzing ontvangen?

Korte uitleg over positioneren en engageren.

Vragen bij subthema 2:

- Hoe heeft u over het algemeen het contact met uw jeugdzorgwerker ervaren?
- Wat heeft u met name als positief ervaren in het contact met de jeugdzorgwerker?
- Waar bent u tegenaan gelopen in het contact met de jeugdzorgwerker?
- Hoe heeft u de houding van de jeugdzorgwerker ervaren?
 - o Kunt u dit verder toelichten?
- Heeft de jeugdzorgwerker met name ingestoken op engageren of op positioneren?
 - o Welke invloed heeft de handelingswijze van de jeugdzorgwerker op u gehad?
 - o Wat vond u positief aan deze handelingswijze?
 - o Waar bent u tegenaan gelopen bij deze handelingswijze?
- Voelde u zich gehoord door de jeugdzorgwerker
 - o Kunt u dat verder toelichten?

Vragen bij subthema 3:

- Wat vindt u belangrijk in het contact met de jeugdzorgwerker?
- Wat vindt u belangrijk in de houding van de jeugdzorgwerker?
- Wat had u graag anders gezien in de houding van de jeugdzorgwerker van uw kinderen?
- Bent u van mening dat een jeugdzorgwerker de nadruk op engageren of positioneren moet leggen?
 - o Wat vindt u prettig aan deze manier van werken?
- Op welke manier denkt u dat de jeugdzorgwerker het meeste kan bereiken: engageren of positioneren?
 - o Kunt u dit verder toelichten?

Vragen bij subthema 4:

- Zijn er nog andere zaken die u graag wil benoemen?
- Heeft u nog vragen?

Codeboom jeugdzorgwerkers

Middelen binnen engageren en positioneren in een complexe scheiding met conflicten over omgang

- Definitie engageren
- Middelen om te engageren
- Houding engageren
- Belang engageren
- Positieve ervaring engageren
- Negatieve ervaring engageren
- Definitie positioneren
- Middelen om te positioneren
- Houding positioneren
- Belang positioneren
- Positieve ervaring positioneren
- Negatieve ervaring positioneren
- Handelingswijze complexe Scheidingen
- Belangrijk binnen complexe scheiding
- Conflicten over omgang
- Omgaan met geen omgang
- Wel of geen omgang

Maatschappelijke veranderingen van invloed op balans engageren/positioneren in complexe scheidingen

- Praktische verandering
- Inhoudelijke verandering
- Balans engageren/positioneren
- Save/expertise veiligheid
- Invloed handelingswijze CS
- Algemene ervaring

Spanningsvelden in de balans tussen engageren en positioneren

- Binnen complexe scheidingen
- Spanningsvelden balans engageren en positioneren
- Nadruk
- Engageren of positioneren bij geen omgang
- Te snel positioneren

Codeboom cliënten

Middelen binnen engageren en positioneren in een complexe scheiding met conflicten over omgang

- Ervaring aanpak complexe Scheidingen
- Ervaring schriftelijke aanwijzing

Manier van handelen die volgens cliënten het beste aansluit

- Positieve ervaring handelingswijze
- Negatieve ervaring handelingswijze
- Ideale handelingswijze engageren/positioneren
- Positief aan houding
- Negatief aan houding
- Ervaring engageren
- Ervaring positioneren
- Balans engageren/positioneren
- Gehoord voelen
- Belangrijk in contact
- Wisseling gezinsvoogden
- Reden tot klachten
- Wenselijke veranderingen
- Streven wel/geen omgang beide ouders
- Te weinig middelen/kennis

Maatschappelijke veranderingen van invloed op balans engageren/positioneren in complexe scheidingen

- Praktische veranderingen
- Andere rolverdeling

Beoordeling werkveld

Fontys Hogeschool Pedagogiek Profileringsproject 2016-2017

Bijlage 3 Beoordeling werkveld

Datum: 7 mei 2017

Ingevuld door: F. Benhaddad

De begeleider uit het werkveld: handtekening:



De student dient het formulier in te scannen en aan te leveren in n@tschool

Het formulier is voorwaardelijk voor het verkrijgen van een eindbeoordeling

Naam student: Danique Verkeene's

Studentnummer: 2317737

Titel profileringsproject: ~~complex-schendingen~~ Elle leerd wil papa en mama

Uitstroomprofiel van het werkveld (omcirkelen):

jeugdzorg / gehandicaptenzorg /

onderwijs en educatieve sector / kinderopvang /

preventie, voorlichting en opvoedingsondersteuning

De begeleider uit het werkveld heeft het profileringsproject beoordeeld en is van mening dat de student in staat is om zelfstandig een praktijkgericht onderzoek te doen:

~~ONVOLDOENDE / VOLDOENDE /~~ GOED ~~ZEER-GOED~~

De beoordelingschaal bestaat uit vier punten:

- O: Onvoldoende: het resultaat van het beoordelingscriterium voldoet niet aan de standaard
- V: Voldoende: het resultaat van het beoordelingscriterium voldoet niet op alle punten aan de standaard maar wel in voldoende mate
- G: Goed: het resultaat van het beoordelingscriterium voldoet op alle punten aan de standaard
- ZG: Zeer goed: het resultaat van het beoordelingscriterium overtreft de standaard

Beoordelingscriteria	Oordeel: O-V-G-ZG	Ruimte voor eventuele opmerkingen
Beoordelingscriterium 1: Pedagogische kwestie - De kwestie is beschreven vanuit de context van de opdrachtgever - De kwestie is relevant in de maatschappelijke context	G	
Beoordelingscriterium 2: Doelstelling en onderzoeksvraag - De hoofdvraag is beantwoord - De doelstelling is bereikt	ZG	
Beoordelingscriterium 3: Conclusies en aanbevelingen - De aanbevelingen volgen logisch uit de conclusies - De aanbevelingen zijn praktijkgericht en bruikbaar voor de opdrachtgever	G	
Beoordelingscriterium 4: Overdracht - De student heeft de resultaten van het uitgevoerde onderzoek mondeling toegelicht binnen de instelling waar het onderzoek is uitgevoerd - De overdracht sluit aan op de onderzoeksvraag van de opdrachtgever	ZG	
Beoordelingscriterium 5: Samenwerking - De student heeft de praktijk/ de collega's betrokken bij het onderzoeksproces - De student heeft het onderzoeksproces zelfstandig doorlopen en heeft zich hierbij goed laten begeleiden	ZG	